

RETTSSOPPGJØRET
OG
GJENREISINGSPROGRAM

FOR
TIDLIGERE MEDLEMMER AV NASJONAL SAMLING

AV
OVERRETSSAKFØRER O. LINDHEIM, GVARV

*Vi ber ikke om nåde
vi krever rettferdighet.*

Eget forlag
Gvarv

KAMERATER!

I det jeg sender ut dette lille skrift i forbindelse med vårt gjenreisningsprogram, vil jeg anbefale deg å lese det grundig igjennom, gjerne flere ganger — især bør du studere programmet som er rettesnoren for vårt framtidige arbeide. —

Vi vet at historien har fordømt den forfølgelse som var rettet mot vår kristentro — civilisasjonen er ennå ikke kommet så langt at en utstraffet kan beholde sin politiske overbevisning.

Jeg er ikke kommunist, men jeg mener det er forkastelig når Hitler likesom nu Amerika og general de Gaulle — leder av hjemmefronten i Frankrike og fører for fransk nasjonal samling — forfølger kommunistene for deres politiske oppfatning.

Det er også forkastelig når en med makt og ikke av overbevisningens vei bekjemper nasjonalsocialismen.

Jeg mener Gamaliels ord i det høye råd framleis har sin berettigelse: «Er denne lære av mennesker, vil den falle av seg selv — er den av Gud, vil det ikke nytte å stride mot den.»

La ikke vårt gjenreisningsarbeide dikteres av hat og hevnoss strengt til sannheten — dette vil gi vår argumentasjon en indre uimotstælig kraft.

La ikke vårt gjenreisningsarbeide dikteres av hat og hevnlyst. La oss endelig huske på at den alminnelige opinion var villedet — våre motstandere har handlet ut fra patriotiske motiver, og selv når det gjelder den gruppe av makthavere som satte rettsoppgjøret i verk, så vil jeg minne om de forsonende ord: «Fader forlat dem, thi de vet ikke hva de gjør.» —

Vi kan glede oss over at reaksjonen allerede er i anmarsj, samvittighetene har begynt å våkne — som et talende vitnesbyrd kan nevnes, at under et dommermøte i Oslo, hvor 60 av landets dommere var tilstede, ble det uttalt at rettsoppgjøret var forfeilet. En av dommerne sa at man fralag seg enhver skyld, da han på forhånd hadde advart mot rettsoppgjørets

form og omfang. Ingen motsa ham. Vi har altså all grunn til å se forhåpningsfullt på fremtiden.

Men det gjelder å holde sammen som gode kamerater og hjelpe hverandre etter beste evne i bevisstheten om at det er vår felles sak det her gjelder.

Vi bør arbeide åpent og frimodig uten frykt — aldri legge skjul på at vi er NS.

Vi har intet å bebreide oss — vi er uten skyld — vi har intet å skamme oss over.

Det er våre motstandere som har grunn til å angre, og vi får håpe at denne anger ikke lar vente lenge på seg.

Vårt opplysningsarbeide vil påskynde den reaksjon som allerede er meget merkbar.

Det bør kanskje også overveies om vi ikke bør anskaffe et felles kjennemerke som like overfor utverdenen viser at vi er NS. Dette merke vil styrke samholdet og vise våre motstandere at vi ikke er redd for å bekjenne vår fortid — tvertimot vil vi sette vår ære i å tåne rent flagg.

Det er selvsagt heller ikke noen risiko — selv en åpen propaganda for NS-ideer er ikke straffbart, men en slik propaganda ligger jo helt utenfor målet for vårt arbeide.

Likeledes bør det overveies om vi ikke ved høytidelige anledninger som konfirmasjon, brylluper, begravelser o.l. bør vise våre kamerater spesiell oppmerksomhet, sympati og deltagelse — det vil styrke samfølelsen og legge for dagen det gode forhold som alltid bør herske mellom oss fhv. NS-medlemmer.

Vi vil ganske sikkert få mange vanskeligheter for vårt gjenreisningsprogram er gjennomført, men vi legger ikke arbeidet ned før vårt mål er nådd.

FULL OPPREISNING

i bevisstheten om at vår sak skal være til slutt.

Da der for enkelte hold er ytret tvil om lovligheten av dette gjenreisningsarbeide, henviser jeg til nedenstående opplysninger som klart fastslår lovligheten av vårt arbeide.

Skrivelse til Trondheim politikammer av 20. mars 1946.

Til herr politimesteren i Trondheim.

Jeg har etter konferanse med flere utarbeidet vedlagte utkast til gjenreisningsprogram for tidligere medlemmer av

NS. Programmet er forelagt flere jurister som ikke har funnet noe å bemerke m.h.t. programmets lovlighet. Når jeg sender vedlagte utkast til herr politimesteren, så er det for å forebygge enhver misforståelse og i håp om fra politiets side å påregne all mulig imøtekommenhet så vi uhindret kan utfolde vår virksomhet til gang for dette sosiale gjenreisningsarbeide.

2. De fire politiske partiers fellesprogram: «De personlige og politiske rettigheter som grunnloven tilsier alle landets borgere må være ukrenkelig, og det norske folk må atter kunne leve trygt under lovens hegn etter å ha gjennomgått okkupasjonens vold, terror og rettsfornektelser. Enhver skal fritt kunne si sin mening og arbeide for den og ingen må med vold eller trusler øve tvang overfor andres meninger».

3. Professor, nå høyesterettsdommer Andenes i «Verdens Gang» for 26. juli 1947: «Det er ikke straffbart i Norge i dag å bekjenne seg som nasjonalsosialist og gjøre propaganda for nazistiske ideer. Det ville ikke engang være ulovlig å stifte et nytt politisk parti med fullstendig nasjonalsosialistisk program».

4. Arkivar Jonas Jensen i «Morgenbladet» for 17. januar 1948: «Dr. Scharffenbergs understrekning av at NS før 1940 var et lovlig parti og at et parti med samme program ville være lovlig idag er overflødig å si. Ingen bestrider det».

5. Grunnlovens § 100: «Frimodige ytringer om statstyrelsen og enhver annen gjenstand er enhver tillatt».

Det må etter dette være ganske klart at enhver frykt for å delta i vårt gjenreisningsarbeide er helt grunnløs.

Forøvrig har vårt arbeide — som gjentagne ganger pressisert — ingen politisk oppgave, men som det klart fremgår av programmet, kun dette formål å gjenreise vår sosiale og økonomiske stilling — altså skaffe oss full oppreisning, idet vi mener at rettsoppgjøret hviler på en feilvurdering av de samme forhold, hvorfor en revisjon i en eller annen form er nødvendig.

Gaarv 10. oktober 1947.

ER RETTSOPPGJØRET RETTFERDIG?

Dette spørsmål synes å bli mere og mere aktuelt etter hvert som oppgjøret skrider frem og meningene er i høy grad delte, idet almenheten har et ganske uklart begrep om hvad landsforrederi (landssvik) egentlig er — mange er fremleis tilbøyelig til å anta at alle NS-medlemmer er landsforredere — det tør derfor være av almindelig interesse å se hvorledes landets mest ansatte jurister anskuer forholdet — da vil en i allefall bli klar over, at en bør være varsom med å karakterisere en person som landsforreder fordi om han var medlem av NS.

Straffelovkommisjonen som utarbeidet straffeloven av 1902 uttaler i sine motiver til § 98, der omhandler angrep på forfatningen «at vistnok kan der også gis tilfelde da handlingen er utsprungen av så lite undskydelige motiver, at fengsel vil være på sin plass, men det forståes lett, at i politisk ophissende tider vilde en domstol, hvis medlemmer tilhørte det motsatte parti, lett finne revolusjonsmennenes handlinger ubetinget for dømmelsverdige også hvor de har hatt aktverdige grunne for seg».

En ser herav at allerede straffelovkommisjonen har vært oppmerksom på det i dag så aktuelle spørsmål:

RETTISOPPGJØR — MAKTOPPGJØR

og advart mot den fare som ligger i å la sine avgjørelser influere av politiske oppfatninger.

Disse motstridende prinsipielle synspunkter for det oppgjør som i disse dager pågår mot de såkalte landssvikere, har delt landets mest fremtredende jurister i to temmelig skarpt

atskilte grupper, med hensyn til de lovbestemmelser som skal legges til grunn for oppgjøret.

Den ene gruppe som vesentlig representeres av flere medlemmer av det juridiske fakultet ved universitetet i Oslo professor Skeie i spissen, hevder at de provisoriske anordninger som er utstedt av eksilregjeringen i London ikke er rettsgyldige.

Men den annen gruppe som vesentlig representeres av hjemmefrontens ledere (høyesterettsjustitiarius Pål Berg og lagmann Solem) der såvidt vites har deltatt i den hemmelige kommisjon som har utarbeidet disse provisoriske anordninger, hevder at disse er rettsgyldige og derfor må bli å legge til grunn for oppgjøret. I denne forbindelse er det ikke uten interesse å være oppmerksom på at de forannevnte strafferettslærde ikke på noen måte er part i saken, hvorfor de kan uttale seg fritt og upartisk om spørsmålet, mens hjemmefrontens representanter har utferdiget sine lovbestemmelser med det for øye å ramme sine politiske mostandere og rettsreglene kan derfor være blitt mere eller mindre politisk farget.

Formålet for landssvikanordningen av 15. desember 1944 synes å være at alle nasjonal-samlingsfolk skal straffes fordi deres brøde a priori er en kjennsgjerning — og da den gjeldende staffelov ikke var rammende i så stor utstrekning måtte de provisoriske anordninger avhjelpe «lovnøden». Jfr. Skeie: Landssvik.

Hovedspørsmålet dreier seg om forståelsen av grunnlovens § 17: «Kongen kan gi og oppheve anordninger, der angår handel, toll, næringsvei og politi, dog må de ikke stride mot konstitusjonen og de av stortinget gitte love. De gjelder provisorisk til neste storting.»

Det sees tydelig her at Kongens lovgivningsmyndighet er sterkt begrenset. Hjemmefronten påberoper seg konstitusjonell nødrett i forbindelse med den såkalte Elverumsfullmakt som hjemmel for denne ekstraordinære lovgivningsmyndighet, mens professor Skeie svarer at det var ingen «lovnød». Straffeloven som den forelå var tilstrekkelig til å ramme landssvikerne (Stortingets justiskomite er også enig heri) og han tilføyer: Selv om Stortinget ved en lovformelig votering klart hadde tilkjennegitt at Kongen skulle ha en ubegrenset lovgivningsmyndighet ville en sådan beslutning ikke hatt nogen rettsgyldighet.

Stortinget kan ikke på denne måte oppheve grunnlovens § 17 og dermed det prinsipale i konstitusjonens maktfordeling. Enn videre anfører professoren at anordningen er stridende mot grunnlovens § 97 som sier at «ingen lov må gis tilbakevirkende kraft —» og endelig påviser han at disse anordninger ikke er lovformelig kunngjort og av denne grunn heller ikke rettsgyldige.

Han sier bl. a. at flere av de bestemmelser det er tale om, således også Landsvikanordningen av 15. desember 1944 synes forøvrig å være omhyggelig hemmeligholdt for folk her hjemme, selv for politisk interesserte jurister blant jøssingene. Det ville ikke være smigrende for oss om vi nu skulle anvende straffebud som er vedtatt i dølgsmaal. Det er ganske overflødig å si at jeg er enig med professor Skeie i hans oppfatning av rettsgyldighetene av de provisoriske anordninger.

Det er forøvrig ikke bare strid om de lover der skal legges til grunn for oppgjøret, men også i stor utstrekning om fortolkningen av de enkelte lovsteder, særlig gjelder dette den sentrale forrederiparagraff, straffelovens § 86 som er avgjørende for hvorvidt det kan sies at det passive medlemskap i NS er straffbart.

På den ene side står høyesterettsdommer Alten med sitt klare og etter min mening uigjendrivelig votum i Haa-landsdommen med tilslutning av 3 andre høyesterettsdommere, samt de foran nevnte rettslærde ved det juridiske fakultet, og hevder, at det passive medlemskap i NS ikke er straffbart, hvorav følger at den store masse av NS medlemmer ikke kan karakteriseres som landsforredere.

På den annen side står høyesteretts flertall som er av motsatt oppfatning, men som jeg foran har antydning kan antas å være påvirket av hjemmefrontens mentalitet. Dommestolene som skal anvende den gjeldende rett på NS-medlemmenes forhold har derfor en vanskelig oppgave. Hva er den gjeldende rett? Og hvorledes skal de enkelte lovbud fortoikes?

På grunn av de foran nevnte omstendigheter kan en ikke legge avgjørende vekt på de foreliggende høyesterettsdommer.

Disse dommer er heller ikke under nogen omstendighet bindende for den underordnede domstol — denne er helt suveren i sine avgjørelser og kan derfor ikke påvinges anvisninger hverken fra departement eller høyesterett, men skal treffe sine

avgjørelser etter egen overbevisning om hva der er gjeldende rett uten å la seg påvirke hverken av folkemeningen eller andre uvedkommende faktorer, men selvsakt vil de foreliggende dommer i landssviksaker, spesielt høyesteretts avgjørelser være av veiledende betydning, men her hvor det gjelder politiske forbrytelser for hvilke fremtredende medlemmer av høyesterett (hjemmefronten) har utarbeidet straffebestemmelser — er det trolig som kommisjonsutkastet antyder, at avgjørelsen kan være politisk farget, og med denne mulighet for øye må enhver domstol stå på vakt. Den dommer der under sine avgjørelser setter høyesteretts oppfatning foran sin egen, handler i strid med sin dommered, der forplikter ham til å dømme etter sin egen, og ikke etter andres overbevisning. Det har vært talt så meget om at den alminnelige rettsbevissthet krever at en reagerer skarpt like overfor landsforredere. Ja, dette er riktig for så vidt angår de virkelige landsforredere, men det sørgelige er at dette krav fra enkelte landsforredere, men det sørgelige er av NS som ikke har hatt det ringeste med landsforrederi å gjøre. Men den store masse av befolkningen som ikke har latt seg villedes av disse ansvarsløse oppviglere har intet å bebreide den NS-mann som av fullt hederlige grunner har sluttet seg til partiet for å arbeide for programmets samfundsgavnige reformer. Jeg har i okkupasjonstiden kommet i berøring med folk av alle samfundsklasser, men har ikke en eneste gang sporet den minste uvilje på grunn av min politiske holdning. Jeg har diskutert problemet selv med utpregete jøssinger i den aller beste forståelse, så jeg er helt klar over at dette skrik om hevn over NS-medlemmene kun er en frukt av hjemmefrontens agitasjon, som ikke har satt nevneverdige spor utenfor deres egen krets.

Det bør skilles meget skarpt mellom en landsforreder og medlemmer av NS, det er ikke enstydige begreper. Jfr. bondepartiets parlamentariske fører prost Trødals uttalelser under trontale-debatten:

«Det er satt det samme forferdelige navn, landssvik, på en stakkars jentunge som på en Quisling eller en Rinnan —» i samme forbindelse uttaler han at der — når saken kommer til behandling i Stortinget — må bli gjort klarest mulig forskjell mellom landssvik og de som er virkelig uskyldige medlemmer av NS.

Dette er forstandig manns tale.

Blant NS-folk vil en etter min mening ganske sikkert finne forholdsvis like så mange nordmenn medfast nasjonal holdning som blant jøssingene. De virkelige landsforredere er et ubetydelig fåtall. Jeg taler av erfaring for jeg har sittet i fengsel i over 7 måneder både i Flekkefjord og i Trondheim og lært å vurdere disse NS-menn som gode borgere, der ikke trenger nogen forskole for å komme «tilbake» til samfundet.

SPØRSMålet BLIR DA:

HVEM ER LANDSFORRÆDER? (landssvikere).

Det beror på en fortolkning av strl. § 86 i forbindelse med folkerettslige regler.

Dette lovbud rammer den som under en pågående krig bærer våben mot Norge eller på en annen måte yter fienden bistand i råd eller dåd, dvs. ved en positiv virksomhet skaffer den fiendtlige stat eller den fiendtlige krigsmakt en påviselig fordel som er egnet til å styrke fiendens eller svekke Norges stilling under krigen. Til nærmere forståelse av hvilke handlinger lovbudet rammer vil det være nødvendig å se litt på dets historiske utvikling. Begrepet landsforrederi hører nærmest hjemme i krigshistorien, da det jo angår handlinger som står i forbindelse med krigsforberedelser og krig, men selvsagt finner en det i strafferetten som jo skal verne staten mot dette angrep på dens ytre sikkerhet og maktstilling.

Allerede Christian V gamle lovbok av 1687 definerer landsforrederi ved å nevne endel eksempler: Hvo som gjør noget Oprør, samler eller værver folk inden, eller Udenlands, gjør Stempling enten mod Indlændiske eller Udlændiske imod Kongen, eller Kongens offentlige fiender enten med råd eller dåd, bistår, være lige straff undergiver.» (Dødsstraff).

Fra Christian V's lov gikk bestemmelsen over i straffeloven av 1842, kap. 9— § 5 som oppregner en rekke handlinger som er typisk for landsforrederi eksempelvis:

1. At forråde til fiendens krigsfolk, landsstrekning, festning, by eller annet støttepunkt.
2. Forlede egne tropper eller hjelpetropper til å gå over til fienden, eller til opprør.
3. I forræderisk hensikt å forhindre at egne tropper eller hjelpetropper går til aksjon mot fienden

og da sådan oppregning ikke kan bli uttømmende som avslutning en sammenfattende gruppe: å bistå fienden i råd eller dåd.

Denne siste tilføyelse: å bistå fienden i råd eller dåd, er av professor Schweigaard i hans kommentar til kriminalloven kap. 9—5 fortolket således at herunder inngår eksempelvis «At innlose et fiendtlig fartøy, at meddle fienden underretning om krigsoperasjonene og lokaliteten, at skaffe ham proviant eller krigsfornødenheter.

Også etter straffeloven av 1842 var forrederi belagt med dødsstraff. Den nu gjeldende straffelov av 1902 § 86 har formet begrepet noe anderledes idet den ikke nevner noen veiledende eksempler, men sammenfatter de straffbare handlinger under uttrykket å yte fienden bistand i råd eller dåd, med en begrenset strafferamme fra 3 års fengsel inntil på livstid (eller nu dødsstraff). —

I sin kommentar til straffelovens § 86 definerer riksadvokat Kjerschow landsforrederi som et direkte angrep på statens ytre sikkerhet og maktstilling. Det retts gode straffebudet skal beskytte er altså statens sikkerhet mot, den fare der truer fra fiendtlige krigshandlinger.

Den bistand som ytes fienden kan være av hvilken som helst art, når den er et tjenelig middel til å fremme hans krigsinteresse, så den påviselig styrker fiendens stilling eller svekker Norges stridsevne. Den skyldige må ha utført handlingen personlig som gjerningsmann, medvirkning er ikke straffbart og han må ha forstått at han ved sin handling fremmet fiendens krigsinteresse.

Etter dette skulle en kunne definere landsforrederi omtrent således: Den gjør seg skyldig i landsforrederi som under en pågående krig hvori Norge deltar yter fienden bistand i råd eller dåd på liknende måte som i de anførte eksempler ved personlig som gjerningsmann å rette et direkte angrep mot statens ytre sikkerhet og maktstilling. Eller for å si det med andre ord. For at det passive NS-medlem skal kunne straffes som landsforreder etter § 86 må han ved innmeldelsen eller under medlemskapet være seg bevisst

- 1) at Norge var i krig med Tyskland (hvis han trodde, at krigen var slutt den 10. juni 1940 da Norge nedla våpnene kan han ikke straffes om han meldte seg inn etter dette tidspunkt).

- 2) at NS samarbeidet med fienden for å fremme hans krigsinteresse i kampen mot Norge.
- 3) at hans innmeldelse eller medlemskap var et tjenelig middel til å styrke fiendene eller svekke Norges stridsevne. Under alle omstendigheter må han ha forstått
- 4) at hans medlemskap var en straffverdig handling — at han hadde kjennskap til straffebudet (§ 86) er derimot ikke nødvendig.

Hvis en eneste av disse betingelser (1—4) mangler, kan han ikke straffes som landsforreder, etter § 86.

Det er på det rene at ifølge Haalandsdommen har 4 av høyesteretts medlemmer ikke kunnet forstå at det passive medlemskap i NS er straffbart, hvorledes skal en da kunne vente at den alminnelige mann (eller stakkars jentunge som prost Trødal uttrykker det under trontaledebatten) skulle kunne forstå at forholdet var straffverdig. Allerede dette viser at det må være helt feilaktig å dømme det passive medlemskap i NS som landsforrederi. Som en ser av den historiske utvikling har landsforrederi alltid vært betraktet som en av de groveste forbrytelser som straffeloven kjenner — det er ikke en forbrytelse mot den enkle borger, men mot samfundet som helhet, hvorfor straffen også alltid har stått i forhold hertil, en forsmedelig dødsstraff.

Men en vil også se av de anførte eksempler hva loven mener med det sentrale begrep landsforrederi og hvorfor det står en så umiddelbar uhygge om denne forbrytelse — den forrederske handling er i et samlet uttrykk å overgi staten i fiendens vold. Men loven viser også ved anførte eksempler og ved den med handlingen forbundne straff, at den stempler som landsforreder kun den som yter bistand til fienden der utsetter staten for den alvorligste fare, ikke enhver der yter fienden en hvilken som helst bistand hvor ubetydelig denne en er — kan karakteriseres, som landsforreder, i så fall ville vel størsteparten av landets befolkning falle inn under denne kategori. Jfr. lagmann Solems kommentar til landssvikenordningen: En meget vesentlig del av det norske næringsliv arbeidet for tyskerne.

Ser en nå medlemskapet i NS ut fra lovens eget synspunkt vil en se at dette medlemskap i virkeligheten ikke har noe med landsforrederi å gjøre. Den der tegner seg som medlem av NS,

understøtter jo under ingen omstendighet fienden direkte, men i tilfelle kun gjennom sitt parti, men medvirkningen er jo ikke straffbar. Loven straffer kun den der umiddelbart som gjerningsmann utfører den enkelte straffbare handling. Jeg skal nu gå over til å søke påvise at lagmann Solems fortolkning av straffelovens § 86 er uriktig og ikke kan forklares på annen måte enn å være et bevisst forsøk på å ramme alle NS-medlemmer enten disse er skyldig i overtredelse av lovbudet eller kun passive medlemmer av partiet. Det er en sikker og selvløsende setning at ingen handling kan begrunne strafferettslig ansvar for et rettsstridig resultat når den ikke står i årsaksforhold til dette.

Solem begrunner i sin kommentarutgave til anordningen s. 42 straffeansvaret således: «Etter at Quisling hadde proklamert seg som statsminister og holdt sin radiotale den 9. april 1940 måtte det reise seg tvil om ikke partiet hadde holdt opp å være et alminnelig politisk parti som ved lovlige midler ville arbeide for sine idealer og fremme sine mål. Ved de senere begivenheter ble det etter hvert mere og mere tydelig, at partiet var en organisasjon som hadde til mål å hjelpe fienden på enhver måte også ved veibnet innsats i krigen mot Norge og Norges allierte. Det er på denne betraktning det grunnes at hvert enkelt medlem ved sitt medlemskap ytet fienden bistand (landsforrederi) og medvirket til at statsforfatningen ble endret (Høyforrederi).

I det øyeblikk at sammenslutningen går over fra og være et alminnelig politisk parti til å bli en sammenslutning som arbeider for landssvik og forrederi mot fedrelandet, antas det å være straffbart å stå tilsluttet partiet. Det er den handling å stå tilsl. partiet og derved støtte dets virksomhet som er straffbar.»

Hertil er å bemerke at NS var ingen organisasjon som forpliktet medlemmene til å stå solidarisk ansvarlig for lederens forbryterske virksomhet. Den der meldte seg inn i partiet som passivt medlem overtok ikke derved noen spesiell forpliktelse, men gav kun uttrykk for at han var enig i partiets lovlige program, at han på forhånd skulle ville forplikte seg til å godta eller være medansvarlig i de eventuelle forbrytelser som lederne måtte gjøre seg skyldige i, er ganske utenkelig. Det er jo heller ikke alminnelig at medlemmene av en korporasjon svarer for

ledernes rettstridige handlinger — ikke engang hvor det gjelder erstatningsansvar.

Solem synes å ville identifisere lederne med partiet, og gjøre medlemmene direkte ansvarlig for ledernes handlinger, men dette er jo ikke straffelovens synspunkt, den krever kun den direkte gjerningsmann til ansvar, ikke den der har «bistått ham i råd eller dåd» medvirkning etter § 86 er jo ikke straffbar. I Haalandsdommen av 16. juli 1945 anfører lagmann Solem bl. a. «Retten mener at innmeldelse og medlemskap i NS etter 8. april 1940 må karakteriseres som bistand ytet fienden i råd eller dåd» og henviser til at Quisling i sin radiotale av 9. april proklamerte seg som statsminister samt tilbakekalte mobiliseringsordren og i samband hermed det var som fører for NS han opptrådte og la hindringer i veien for de lovlige myndigheters kamp mot fienden.

Etter rettens oppfatning viser dette tydelig at NS fra å være et alminnelig politisk parti er gått over til å bli en organisasjon som støttet fienden og samarbeidet med ham for at han skulle vinne krigen. Dette måtte være tydelig for enhver. Den som meldte seg inn i NS måtte forstå at NS var hjelp for fienden og at hvert enkelt medlemskap var av betydning». Denne argumentasjon for å påvise at innmeldelse og medlemskap i NS er enstydig med som gjerningsmann, altså personlig og direkte å ha utført den enkelte forbryterske handling som lederne eventuelt kan ha gjort seg skyldig i, virker ikke overbevisende. Det enkelte passive medlem kan jo ikke sees under synspunktet gjerningsmann, og selv om det kunne sies at det enkelte medlem har støttet den forbryterske handling ved sitt medlemskap, er jo dette uten betydning da medvirkning ikke er straffbar etter straffelovens § 86. Det handles i § 86 ikke om organisasjonens, men om det enkelte medlems forhold.

Etter at Quisling hadde holdt sin foran nevnte radiotale måtte det være ikke bare tvilsomt, men ganske tydelig for alle og enhver at Quisling hadde inntatt en revolusjonær holdning, ja rent ut sagt gjort seg skyldig i opprør — statskupp. Men de senere begivenheter måtte stille forholdet i et ganske annet lys. En måtte få inntrykk av at landet var kommet opp i nærsagt uløselige vanskeligheter — en nødsituasjon som kun en sterk personlighet med diktatorisk myndighet kunne løse. Historien har alltid visst at under fortvilte politiske forhold i en nasjons

liv er all parlamentering farlig — der må enhet og kraft i ledelsen, ansvaret må legges i en hånd, og alle visste eller trodde at Quisling var en fremragende politiker, en politiker av verdensformat, et av Amerikas mest utbredte tidsskrifter gir ham denne attest, og om hans fedrelandssinn hadde ingen grunn til å nære tvil etter den anbefaling som Justitiarius i Norges høyesterett hadde gitt, etter at Quisling hadde holdt sin nu så berømte radiotale. Justitiarius Pål Berg uttalte som bekjent i sin takketale i radioen den 15. april 1940, altså få dager etter at Quisling hadde gjort seg skyldig i statskupp: «I denne forland og folk skjebnessvangre tid har Quisling stillet seg til disposisjon i hensikt å bidra til å unngå blodsutgytelse i de okkuperte distrikter —». Det er i sannhet smukke ord — allerede heri ligger en sterk anbefaling. Denne anbefaling understrekes ytterligere ved tilføyelsen «Ved å tre tilbake har han på nytt vist sin ansvarsfølelse og sitt fedrelandssinn». «Pånytt» dvs. først ved å ta ansvaret for egenmektig å ta ledelsen i sin hånd, for å forebygge blodsutgytelse, dernest for etter oppfordring å tre tilbake, begge beslutninger i fedrelandets interesse, og derfor like roseverdige. Justitiarius Bergs tale må derfor antas å ha virket beroligende på de NS-medlemmer som var blitt rystet over Quislings revolusjonære handling og oppmuntrende på de der sto i begrep med å melde seg inn i partiet. Denne hyldest til føreren fra Justitiarius Bergs side var altså etter den oppfatning som Solem legger i forholdet mellom fører og parti, en hyldest og takk til hver enkelt NS-medlem. Denne attest fra Justitiarius Berg ble ytterligere sanksjonert av biskop Berggravs beroligende brev av 23. oktober 1940 til prestene i Oslo bispedømme angående innmeldelse i NS etterat Terboven (25. sept.) hadde avskjediget administrasjonsrådet og oppnevnt kommissariske statsråder, hvorav de fleste tilhørte NS, enn videre av justisdepartementets skrivelse til fylkesmennene av 3. desember 1940: at det ikke var i strid med dommereden at en dommer meldte seg inn i NS. Dommer- og sakførerforeningen stillet sine medlemmer fritt med hensyn til innmeldelse i NS, og på et tidspunkt (etter 25. sept. 1940) da Erik Solem hadde stemplet NS som en forbryterorganisasjon.

Når en så tar i betraktning det kaos der hersket i politiske kretser i Oslo. Drøftelser om avsettelse eller suspensjon av Kongen til krigens slutt osv. og senere den ensrettede propa-

ganda fra NS-hold, synes det meg som om de etterfølgende be-
givenheter nettopp oppfordret til å slutte seg til partiet for der-
ved å støtte ikke fienden men den ledelse som en trodde holdt
landets skjebne i sin hånd og samarbeidet med fienden, ikke for
å hjelpe ham til å vinne krigen mot Norge, men for å redde
landet ut av de vanskeligheter som krigen hadde påført oss. Det
er helt misvisende når Solem i sin kommentar sier at organisa-
sjonen hadde som mål å hjelpe fienden på enhver måte.

Partiets mål var først og fremst å gjennomføre sitt pro-
gram, men det er klart at skulle partiet oppnå etter en tapt
krig å gjenreise landets frihet og selvstendighet kunne ikke
dette skje ved et maktsprog, men ved forhandlinger i samar-
beidets former, dette var en tvingende nødvendighet.

Eidsivating lagmannsrett (Solem) har i sin dom i Haa-
landsaken vist at den er ute av stand til å gi en tilfredsstillende
begrunnelse for at det passive medlemskap i NS rammes av
straffelovens § 86. Førstevoterende i Høyesterett, hvortil dom-
men var påanket, anfører i sine domsgrunner: « — hva spesielt
angår spørsmålet om domfeltes innmeldelse i NS i desember
1940 og hans senere medlemskap i NS rammes av straffelovens
§ 86 har forsvareren under prosedyren for Høyesterett bl. a.
henvist til at medvirkning ikke er nevnt i denne paragraf. Jeg
kan imidlertid ikke finne at dette kan tillegges betydning, da
gjerningsinnholdet i § 86 er således beskrevet at det etter min
oppfatning omfatter et sådant faktisk forhold som det her er
tale om».

En ganske eiendommelig begrunnelse. Istedenfor å klar-
gjøre ved overbevisende argumenter at handlingen rammes av
dette lovbud, nøyer han seg med å fastslå som et postulat at
gjerningsinnholdet er således beskrevet i lovstedet av det om-
fatter det forbryterske forhold, men det var jo det som skulle
bevise.

Hvem kan av dette lakoniske votum, hvortil Høyesteretts-
flertallet sluttet seg, bli overbevist om at medlemskapet i NS
rammes av lovbudet. En søker forgjeves etter begrunnelsen.
Det forekommer meg å være noe liknende som om der forelå
et spørsmål for en kjemisk kommisjon hvor beviset var
hvor vidt en væske som var omsluttet av en flaske består av
vann, og at konklusjonen gikk ut på at flasken nettopp omfat-
ter en sådan væske som den der her er tale om, istedenfor ved

analyse å fastslå at væskens kjemiske sammensetning er H₂O og
at den således har vannets kjemiske egenskaper, hvilket skulle
bevise. Men saken er i virkeligheten den at det er ikke mulig å
bevise at det passive medlemskap i NS rammes av straffelovens
§ 86, fordi:

- 1) paragraffen rammer kun den der som gjerningsmann under
en krig foretar den straffbare handling (å hjelpe fienden)
- 2) Der er ingen påviselig årsakssammenheng hverken logisk
eller adekvat mellom medlemskapet i NS og det rettsstridi-
ge resultat (ledernes eventuelle forbryterske virksomhet).
- 3) Den handlende må ha forstått handlingens straffverdige
karakter.

Det skulle således synes klart at det passive medlem der
ikke har hatt noe direkte med den forbryterske virksomhet å
gjøre, men kun stått som medlem av partiet ikke kan karakte-
riseres som landsforreder. Riktignok sier Solem, at partiet var
grunnlaget for makten og dermed forutsetningen for ledernes
straffbare handlinger, men en forutsetning av denne art er ikke
entydig med en forbrytelse mot straffelovens § 86. Høyeste-
rettsdommer Alten anfører således under sin dissens i Haa-
landsdommen: «Det enkelte medlem i NS har ikke hatt annen
følge enn at partiet har fått et enkelt nytt medlem. Denne
handling (innmeldelse i NS) har så fjern og indirekte sammen-
heng med ledernes forbryterske virksomhet at det etter min
mening ikke vil være rimelig å regne dem som medvirkning,
enda mindre kan jeg finne det riktig å betrakte handlingen som
selvstendig forbrytelse mot § 86. Hvis denne handling hadde
gått inn under § 86 ville det også være overflødig som det se-
nere ble gjort ved provisorisk anordning av 22. januar 1942 å
utferdige en særskilt straffebestemmelse for å melde seg inn i
eller opprettholde medlemskapet i NS. Det er som tidligere
påvist og som det også fremgår av Altens votum ingen saks-
sammenheng mellom innmeldelsen i NS og det forbryterske
resultat. En handling er årsak til et foreliggende resultat, hvis
den ikke kan tenkes bort uten at resultatet samtidig uteblir.
Men den som tegner seg som medlem av NS har ikke satt noe
nødvendig årsaksmoment, for at den enkelte forbryterske hand-
ling skal inntre. Det er klart at om det enkelte medlem ikke
hadde tegnet seg, ville resultatet nøyaktig blitt det samme, alt-
så det enkelte medlems medvirkning er uten enhver betydning,

eller som professor Hagerup uttrykker det: «Den der yder en bistand, som etter omstendighetene ingen betydning har hatt, har ikke engang medvirket til resultatet, og videre: «Det er uforenelig med vår rettsfølelse å pålegge ansvar selv for de fjerneste og mest ekseptionelle følger av en menneskelig handling, selvom det kan sies at følgene ikke ville være inntrådt, hvis handlingen ikke var foretatt.» Men loven krever ikke bare logisk, men også adekvat årsakssammenheng dvs. at den skyldige i handlingsøyeblikket kunne eller burde ha forutsett følgene av sin handling.

Men hvem tør påstå at det alminnelige NS-medlem ved sin innmeldelse i partiet eller senere var klar over at NS samarbeidet med fienden for å fremme hans krigsinteresse? Hvilke interesse skulle det passive NS-medlem — som ingen personlig vinning hadde i utsikt — ha av å forråde sitt land?

En er da ikke landsforreder for sin fornøyelse skyld. Det å være landsforreder står for den alminnelige mann som en avskrekkende forbrytelse og tanken herpå ville utvilsomt ha holdt ham tilbake hvis han hadde vært klar over at hans innmeldelse ville blitt betraktet som landsforrederi. Saken er i virkeligheten den at den store masse av NS-medlemmer er like så gode nordmenn som jøssingene, og når disse NS-medlemmer har sluttet seg til partiet er det selvsagt fordi de mente at det ville lykkes dette parti å få slutt på de opprivende partistridigheter og danne en nasjonal samling av alle byggende krefter i landet, og således stanse de oppløsende tendenser som truet samfundet umiddelbart før krigen og etter okkupasjonen fordi de trodde at NS var det eneste parti som kunne opprettholde ro og orden og gjenreise landets frihet og selvstendighet. Det var altså ikke for å hjelpe fienden, men for å fremme sitt eget lands interesser at han sluttet opp om partiet.

Det er klart at det enkelte passive medlem ikke kan gjøres ansvarlig for ledernes eventuelle forbryterske virksomhet. Patriotismen kan ikke således måles etter en handlings resultater, men etter de motiver der ligger til grunn for handlingen, og ut fra dette synspunkt er NS-medlemmene like så gode patrioter som jøssingene.

Statsadvokaten uttalte under sin prosedyre i Bollingmo-saken: «Jeg tror ikke en er oppmerksom på hvor alvorlig en forrederiforbrytelse er.»

Jo, almenheten er ganske sikkert klar over at forrederi er en avskrekkende forbrytelse, men almenheten kan umulig forstå at det passive medlem er landsforreder, hvorfor den rettsforfølgning som er satt i gang under synspunktet at alle NS-medlemmer er forredere har totalt forvirret begrepene, og derved svekket ansvarsfølelsen for det virkelige landsforrederi (jfr. h.r.advokat Olaf Klingenberg's artikkel i «Adresseavisen» for 29. desemb. 1945, hvori han bl.a. anfører «at man ved å utstrekke forfølgelsen over et så vidt område står i fare for å motarbeide seg selv, idet man betar straffen dens karakter av reaksjon mot *forbrytersk* forrederi.»

Det er å håpe at den tenkende almenhet ved å overveie denne orientering, lettere vil settes i stand til selv å dømme om hvem er landsforreder, så en kan få et skarpere skille mellom den virkelige landsforreder og det alminnelige NS-medlem, eller «den uskyldige jentungen» for å bruke prost Trødals uttrykk under trontaledebatten.

En synes allerede å spore en viss reaksjon mot det pågående rettsoppgjør, en langsom tilbakevenden til den sunne fornuft, et tegn på at folkets rettsbevissthet våkner, den lar seg i lengden ikke undertrykke ved villedende agitasjon.

I sin nettopp utkomne 2. utgave av «Norges statsforfatning» behandler professor Frede Castberg i avsnittet om rettsoppgjøret bl. a. to viktige høyesterettsdommer om Grunnlovens § 97 — forbudet mot å gi lover tilbakevirkende kraft — nemlig Stephanson-dommen av 8. september 1945 og Klinge-dommen av 27. februar 1946, begge avsaft i plenum under dissens.

Stephanson-dommen gjaldt landssvikanordningens bestemmelser om erstatningsplikt. Ifølge anordningens pgf. 25 (nå landssviklovens pgf. 24) er hver som etter 8. april 1940 på straffbar måte har vært medlem av en NS-organisasjon, ansvarlig for den skade organisasjonen har voldt ved medvirkning til det rettsstridige styre av landet. Høyesteretts flertall (8 dommere) kom til det resultat at bestemmelsen kunne bringes til anvendelse mot Stephanson for hele okkupasjonstiden, uten hinder av Grunnlovens pgf. 97. Flertallet fant nemlig at erstatningsansvaret fulgte allerede av alminnelige erstatningsgrunnsetninger, og således var hjemlet i gjeldende rett før landssvikanordningen. Mindretallet (3 dommere) mente at det ikke bestod så nær årsakssammenheng mellom

medlemsskapet i partiet og partiets «rettsstridige styre av landet», at erstatningsansvar fulgte av den alminnelige erstatningsrett.

I Klinge-saken dømte Høyesterett den tyske torturist Klinge til døden etter en provisorisk anordning av 4. mai 1945 (krigsforbryteranordningen). Den torturvirksomhet Klinge ble dømt for, var utøvd før anordningen trådte i kraft. Det var på det rene at det ikke var adgang til å idømme dødsstraff i dette tilfelle etter de bsetemmelser som gjaldt før anordningen. Høyesteretts flertall (9 dommere) fant at anordningen likevel kunne anvendes, fordi det her gjaldt handlinger som allerede etter folkerettens regler kunne straffes med døden. Mindretallet (4 dommere) hevdet at en slik anvendelse av anordningen var uforenlig med Grunnlovens pgf. 97.

Castberg mener at både i Stephanson-saken og Klinge-saken var mindretallets standpunkt det riktige.

2

HVEM VAR LANDETS LOVLIGE REGJERING UNDER OKKUPASJONEN?

Hvis Quislings regjering var den lovlige regjering under okkupasjonen (eller tiltalte *trodde* at den var den lovlige regjering) kan han ikke straffes for sitt medlemskap eller sin virksomhet i partiet.

Etter at Konge og regjering hadde forlatt Oslo under invasjonen den 9. april 1940 og sentraladministrasjonen var trådt ut av funksjon, og kaotiske tilstander truet med å ta overhånd i de okkuperte distrikter, dannet Quisling sin første nasjonale regjering for å opprette ro og orden. Men etter at Høyesterett hadde innledet forhandlinger med tyskerne om opprettelse av et administrasjonsråd den 15. april, trådte Quisling tilbake som regjeringsjef.

Proklamasjon fra Høyesterett om oppnevning av et administrasjonsråd hadde følgende ordlyd:

«Da tyske stridskrefter har besatt visse deler av Norge og derved har gjort det faktisk umulig for Den norske regjering å opprettholde den administrative ledelse av disse landsdeler og da det er tvungende nødvendig at den sivile administrasjon blir igang, har Høyesterett funnet å måtte sørge for at det for den tid disse landsdeler er okkupert av tyske strids-

krefter — opprettes for de besatte områder et administrasjonsråd til å lede den sivile administrasjon.

I tillit til at Norges Konge vil billige at Høyesterett under de for hånden værende ekstraordinære forhold har grepet til denne nødutvei oppnevner Høyesterett som medlemmer av dette midlertidige administrasjonsråd — —».

Administrasjonsrådet ble nu den lovlige regjering for de okkuperte distrikter og senere for det hele land, uaktet Kongen ikke ville anerkjenne rådet, idet han gjorde gjeldende at rådet ikke på noen måte representerte folkets vilje og heller ikke hadde noe lovlige grunnlag. Rådet fortsatte imidlertid sin virksomhet uten Kongens sanksjon — som imidlertid ble meddelt noen måneder senere, nemlig den 24. august. Men selv om administrasjonsrådet ikke hadde fått Kongens godkjennelse ville det dog i den alminnelige bevissthet stått som landets lovlige regjering, og fått alle lojale borgeres støtte.

Da Quisling trådte tilbake som regjeringsjef holdt Justitiarius Pål Berg følgende takketale i radioen:

«I denne for land og folk så skjebnesvangre tid har herr Quisling stilt seg til disposisjon i den hensikt å bidra sitt til å unngå blodsutgydelser i de okkuperte distrikter og til at ro og orden skulle opprettholdes. Ved nå og tre tilbake har han pånytt vist sin ansvarsfølelse og sitt fedrelandssinn. Jeg takker derfor herr Quisling for hans erklæring ved hvilken den av Høyesterett etablerte ordning er blitt mulig.»

Etter dette forsvar av rikets høyeste dommer skulle en tro at Quisling var frikjent for enhver mistanke om maktmisbruk eller revolusjonære tendenser.

Den 13. juni fikk Administrasjonsrådet et ultimatum fra tyskerne. Rådet skulle oppløses da det ikke stod fritt i forhold til eksilregjeringen i London.

Det ble nu av Stortingets presidentskap, Justitiarius Paal Berg m.fl. innledet forhandlinger med tyskerne om opprettelse av Riksråd og allerede den 14. juni ble de norske forhandlere enige om et forhandlingsgrunnlag avfattet av Paal Berg:

«Kongen og hans råd oppholder seg utenfor Norge og er derfor avskåret fra å kunne utøve de funksjoner som forfatningen har pålagt kongemakten.

Da det er nødvendig å ha en styremakt innen landet finner Stortingets presidentskap at det er dets alvorlige plikt overfor

land og folk å rette en anmodning til Høyesterett om å oppnevne et Riksråd.

Her fastslår Stortingets presidentskap og Justitiarius i Norges Høyesterett med all ønskelig tydelighet:

1. at Kongen og regjeringen er satt ut av funksjon fordi de oppholder seg utenfor Norge,
2. at det er nødvendig å ha en styremakt (regjering) innen landet.

Dette var naturligvis også den alminnelige oppfatning blant alle tenkende nordmenn.

Det er klart at Konge og regjering ikke kunne styre landet fra England.

Det mest radikale og forfatningsendrende forslag ble utarbeidet av biskop Berggrav, som foreslo: «Stortinget sammenkalles. Elverumsfullmakten annulleres, regjeringen Nygårdsvold avsettes, Kongemakten erklæres ute av funksjon, idet dens skjebne måtte avgjøres under fredsslutningen. Stortinget skulle oppnevne et Riksråd som hadde fullmakt til å slutte fred og som midlertidig overtar Kongemaktens funksjoner.»

Riksrådsforhandlerne var stadig på retrett overfor tyskernes krav, som etterhvert ble strammere i flukt med deres militære framgang. Forhandlerne gikk tilslutt med på at kongehuset skulle avsettes. Men allikevel kom en ikke til noe resultat. En ble ikke enige om Riksrådets sammensetning. Situasjonen var nu blitt den at en stod likeoverfor innførelsen av tysk militærdiktatur, noe valg hadde en ikke. Men Administrasjonsrådets formann, fylkesmann Christensen, fremholdt at tysk administrasjon i departementer og fylker ville medføre en forferdelig situasjon og en av lederne for Arbeidernes Faglige landsorganisasjon, Volan, uttalte at en måtte finne en ordning således at en unngikk tysk administrasjon: «Dette gjelder større verdier enn kongehuset.»

Det oppstod en rådløs forvirring. Hva skulle en nu gripe til, ingen kunne anvise noen utvei for å unngå denne forferdelige katastrofe.

Men alles mål var jo i forståelse med tyskerne å etablere en styremakt (regjering) innen landet som kunne samarbeide med tyskerne for å unngå tysk administrasjon. Jfr. Stortingspresident Ivar Lykkes skrivelse til den tyske representant Delbrügge av 17. juli 1940 angående opprettelse av et riksråd:

«Dette er skrevet ut fra ønsket om å innlede på en for begge parter verdig og tilfredsstillende måte det samarbeid mellom den tyske og den norske nasjon som er hensikten med våre forhandlinger.»

Med støtte som det syntes av de ledende for den faglige landsorganisasjon og andre av næringslivets menn og med biligelse (?) av fremtredende menn som biskop Berggrav og andre, var det at Quisling nu for annen gang følte seg kallet til å ta ansvaret for landets skjebne i sin hånd for å løse et problem som etter månedlange forhandlinger med tyskerne hadde vist seg å bli mere og mere floket — tilslutt håpløst uløselig, fordi tyskerne ble stadig mere aggressive, så Quisling var tilslutt den eneste som kunne redde situasjonen ved å danne sin annen nasjonale regjering i forståelse med tyskerne.

Den 25. september holdt Terboven en radiotale, hvori han meddelte at Administrasjonsrådet var avsatt, at de gamle politiske partier var oppløst og forbudt, og at det var oppnevnt en ny regjering av kommisariske statsråder samt at NS's retninglinjer var grunnlaget for den nye ordning, idet han tilføyer at veien til å gjenvinne Norges frihet og selvstendighet gikk gjennom NS.

Det ligger nær å spørre, hva ville ha hendt om Quisling ikke hadde påtatt seg ansvaret også denne gang. Målet er det felles mål (å opprettholde norsk administrasjon var nådd, og det var dannet en regjering sammensatt både av NS-medlemmer og av andre politiske partier, altså i en viss forstand en samlingsregjering.

Like så lite som vi regnet med at Quisling begikk forrederi ved å stille seg til disposisjon den 9. april da han dannet sin første nasjonale regjering, like så lite kunne vi regne med at han begikk forrederi når han nu for annen gang stillet seg til disposisjon for å redde landet ut av en fortvilet situasjon. Vi synes at Quisling påny har gjort seg fortjent til Justitiarius Bergs takketale om enn i noe annen form: «I denne for folk og land så skjebnesvanger tid har Quisling stillet seg til disposisjon for i forståelse med tyskerne å danne en nasjonal regjering som kan opprettholde norsk administrasjon og unngå tysk militærdiktatur. Quisling har ennå en gang gitt bevis for sin ansvarsfølelse og sitt fedrelandssinn.»

En kan spørre med hvilken hjemmel Quisling dannet sin

regjering den 25. september. Dertil kan vi svare ved å henvise til den hjemmel som ble angitt for den såkaldte Elverumsfullmakt eller for Adm.rådet: *Hjemmelen lå i selve situasjonen*. I sådanne øyeblikk nytter det ikke å diskutere lovparagrafer (jf. Justitiarius Berg under riksrådsforhandlingen den 17. juni 1940: «Nu er det ikke juss men politikk det gjelder.») men å handle spontant i det psykologiske øyeblikk — går det godt er en fedrelandets redningsmann, går det galt blir en kanskje stemplet som landsforreder. Quisling spillte et høyt spill, men vi hadde ingen grunn til å tro at han var en forreder eller leder av en landssvikorganisasjon.

Ifølge folkeretten har okkupanten adgang til å overta den nasjonale regjerings administrasjon. Vi antar derfor at hjemmelen også kan støttes på folkeretten. Riksrådet skulle jo også samarbeide med okkupasjonsmakten. Om Administrasjonsrådets rettslige hjemmel uttaler Granskingskomiteen av 1945: «Det strides idag om Adm.rådets rettslige stilling. Noen kan betrakte den under den synsvinkel at det var et ledd i den tyske administrasjon av det besatte Norge med hjemmel i Haagerkonvensjonens bestemmelser i landkrigsreglementet. Det er for såvidt den samme rettslige hjemmel som de etterfølgende kommisariske statsråder og Quislings senere regjering hadde. Andre vil legge vekt på at det er skapt ved Høyesteretts initiativ og at det i løpet av sin funksjonstid har fått støtte av den norske regjering. (Dog først godkjent av Kongen 24. august 1940, se foran.) At folket i sin alminnelighet følte det om en lettelse at Quislings regjering overtok ledelsen mente vi å se en bekreftelse på i den holdning som ledende menn og korporasjoner inntok umiddelbart etter maktovertagelsen.

Justisdepartementet, v/ekspedisjonssjef Platou uttalte i en sirkulærskrivelse til dommerne, at det ikke var i strid med dommereden at en dommer meldte seg inn i NS. Dommerforeningen som også omfatter medlemmer av Høyesterett stillet sine medlemmer fritt med hensyn til innmeldelse i NS. Sakførerforeningen likeså. Politiforbundets formann og en rekke høyere politiembetsmenn meldte seg inn i NS. Det fremkom heller ingen protest fra Høyesterett mot de kommisariske statsråders overtagelse av administrasjonen. Først 3 måneder senere stillet Høyesterett sine plasser til disposisjon — men den øvrige dommerstand ble stående i sine embeder.

Det var altså som vi har påvist umiddelbart etter maktovertagelsen en anerkjennelse av om ikke nettopp en tilslutning til den nasjonale regjering.

Det var altså all grunn til å tro at Quislings regjering var landets lovlige styremakt.

3

UTDRAG AV KRIGENS FOLKERETT.

a) Nøytralitet.

En nøytral stat må hverken ved veibnet makt eller på annen måte yte den ene av de krigførende parter hjelp under krigen. Den nøytrale skal innta samme holdning overfor enhver av de krigførende.

Staten kan ikke gjøres ansvarlig for at dens undersåtter yter en av partene bsitand. Dog må ikke staten tåle at der på dens landområde foretas handlinger som direkte står i forbindelse med krigsoperasjoner. En nøytral stat er både berettiget og forpliktet til å forsvare sin nøytralitet med våpenmakt.

I nøytral makts territorial farvann må ikke foretas fiendtlige handlinger, hvorunder også inngår oppbringelse av skip og utøvelse av visitasjonsretten — om et krigsskip fra det frie hav forfølger et fartøy og det når inn på nøytralt område må forfølgelsen opphøre — Jfr. Engelskmennenes angrep på det tyske skip Altmark i Jøssingfjord den 18. februar 1940 og mineutleggingen i de norske farvann på Vestlandet den 8. april. Disse handlinger var åpenbare krenkelser av vårt lands nøytralitet og Norge var i begge tilfeller forpliktet til å avvise disse krigshandlinger med våpenmakt.

Da Norge unnløt å forsvare sin nøytralitet overensstemmende med folkeretten, var Tyskland fullt berettiget til av sikkerhetshensyn å okkupare landet, hvilket også ble følgen av disse åpenbare nøytralitetskrenkelser.

b) Krigens lover og sedvaner.

Under krig kan militærmakten prinsipielt foreta seg alt og straff (herunder også landsforrederi) bli å avgjøre under hensyntagen til folkerettens regler.

Under krig kan militærmakten prinsipielt foreta seg alt på det fiendtlige område, humanitet, kultur og den offentlige

samvittighets krav er dens grenser — ikke retten.

Men når et landområde er okkupert og fiendtlighetene innstillet, gjelder særlige regler for okkupantens og befolkningens rettigheter og forpliktelser.

Ved okkupasjon eller militær besettelse trer den okkuperende statsmakt istedetfor den tidligere regjering — så langt den okkuperende makt når.

Okkupanten er forpliktet til å opprettholde ro og orden og sørge for landets forsyning.

Okkupanten kan iverksette alle forholdsregler som er nødvendige for å sikre sin militære stilling.

Alle midler til forsendelse og transport på land, sjø og i luften av personer, meddelelser (radio) eller ting kan beslaglegges, såvel som våpenlagre og overhodet alle slags krigsfornödenheter, selv om de tilhører privatpersoner.

Befolkningen på det okkuperte område har lydighetsplikt mot okkupanten og det er derfor folkerettsstridig å foreta noe som kan skade hans militære interesser eller som den svenske folkerettslærde, professor I. Kleen uttrykker det i sin bok «Krigets Lager» (Krigens lover): «Det er befolkningens plikt intet å foreta for Konge og fedreland hverken i ord eller handling så lenge okkupasjonen varer.»

Se også Warsjava-reglene av 1928 art. 22: «Innbyggerne må ikke delta i noen fiendtlig handling mot okkupasjonsmakten og skal avstå fra enhver handling som kan være skadelig for ham eller hans operasjoner», og i art. 26: «Innbyggerne må ikke innlate seg i noe forhold med den lovlige regjering heller ikke handle i samsvar med den—».

Den lydighet okkupanten kan kreve er begrenset til de befalinger som treffes innenfor den folkerettslige hjemmel. Teori og praksis har alltid godkjent befolkningens lydighetsplikt mot okkupanten.

Eksilregjeringen i London handlet dog i strid med denne grunnsetning. Lydighetspliktens viktigste innhold er ikke å gripe til våpen mot okkupanten. Hvis civilbefolkningen griper til våpen vil den bli betraktet som frnktrører, stillet for standrett og skutt.

Dog skal befolkningen på et ikke okkupert område som, når fienden nærmer seg, av egen drift griper til våpen for å bekjempe invasjonstroppene uten at den har hatt tid til å orga-

nisere seg, betraktes som krigførende, hvis den bærer sine våpen åpent og overholder krigens lover og sedvaner.

Ingen sabotasjehandlinger på okkupert område er tillatt. Disse illegale handlinger er både etter landets egen lov og folkeretten forbrytelser som både okkupasjonsmakten og landets eget politi er forpliktet til å motarbeide.

De såkaldte patriotiske sabotasjehandlinger er altså forbrytelser, men da de er motivert ved kampen for fedrelandet er de moralsk forsvarlige selv om de altså i virkeligheten er straffbare handlinger.

Da den finske student skjöt den russiske generalguvernør Bobrikoff i Finland var dette lovmessig sett opplagt mord, men det var allikevel ut fra hans motiver en patriotisk handling. Hans landsmenn beundret denne ugjerning som en heltedåd. Et likende synspunkt kan altså gjøres gjeldende med hensyn til de illegale handlinger og likvidasjoner som hjemmefronten foretok i fedrelandets navn — f. eks. mordet på ekteparet Feldmann samt mordet på den gamle far til Lognvik-guttene og mange flere som ble likvidert uten lovmål og dom.

På den annen side kan ikke den borger der strengt holder seg til landets lov og folkeretten straffes fordi han ikke har fulgt parolen fra London — — og deltatt i disse illegale handlinger — heller ikke kan en norsk polititjenestemann straffes etter norsk lov fordi han bistår okkupasjonsmakten for å hindre disse forbrytelser.

Det er politiets plikt og opprettholde ro og orden og mottarbeide forbryterske tendenser selv om disse er rettet mot okkupasjonsmakten. Det er også klart at skulle disse patrioter ha fritt spill til å foreta nærsagt hvilke som helst forbrytelser under påskudd av at det var sabotasjehandlinger rettet mot fienden — ville lovløse tilstander bli følgen — kanskje like meget til skade for landets egen befolkning som for okkupasjonsmakten.

c) Krigens opphør.

Professor Frede Castberg sier i sin Folkerett s. 195—196: «Krig kan opphøre ved at den rent faktisk ebber ut, idet fiendtlighetene innstilles. At det da ikke blir sluttet en fredskontrakt, kan ikke medføre at krigstilstanden anses for å vedvare til tross for den raktiske situasjon.»

Krigen var altså slutt i Norge da våpnene ble nedlagt den 10. juni 1940, og straffelovens § 86 (som omhandler landsforrederi) kan derfor ikke komme til anvendelse på handlinger foretatt etter dette tidspunkt da denne § kun gjelder under en pågående krig.

Ingen vil vel benekte, at krigen, mellom Tyskland og de allierte makter forlengst er slutt uaktet ingen fredsslutning ennå er kommet istand.

VAR NORGE I KRIG MED TYSKL AND ETTER 10. JUNI 1940?

Det fremgår klart og tydelig av kapitulasjonsoverenskomsten som først høsten 1947 er kommet til offentlighetens kunnskap i forbindelse med granskingskommisjonens undersøkelser og opplysninger andre kilder at krigen med Tyskland opphørte 10. juni 1940.

Umiddelbart før kapitulasjonen hersket det innen regjeringen en fortvilet og håpløs stemning, hærens motstandskraft var brutt, en en fortsatt krig ville bare tjene til ødeleggelser også av de deler som ennå ikke var besatt av fienden. Under denne dystre situasjon ble det holdt statsråd hos kongen den 7. juni 1940 straks før avreisen til England.

Ifølge statsrådsprotokollen avga statsministeren sådan innstilling:

«Under disse forhold og fordi det har vist seg umulig å skaffe hæren den nødvendige ammunisjon og annet krigsmateriell, vil det være håpløst for Norge å fortsette krigen.» Kongen bifallt innstillingen.

I henhold til denne beslutning fikk den norske overkommando ved general Ruge ordre til å innlede kapitulasjonsforhandlinger med tyskerne etter at troppene var demobilisert så langt mulig.

I overensstemmelse med den forannevnte kgl. resolusjon ble der den 7. juni straks før kongens avreise til England utstedt en proklamasjon til det norske folk hvori bl.a. anføres:

«Under disse vilkår er det umulig å holde kampen oppe her landet mot en overmakt som den tyske. Vår forsvarsmakt som har kjempet med mot og tapperhet i 2 måneder mangler det nødvendige krigsmateriell, særlig ammunisjon og kampfly, og kan ikke lenger få det. Norges konge og regjering vil i denne

kampens tid være de frie talsmenn for det norske folks nasjonale krav. De vil så langt det er gjørlig opprettholde det norske rikets selvstendighets liv.»

Som det vil ses er det ikke med et ord nevnt at krigen skal fortsette. Men i et sirkulære fra riksadvokaten til landssvikdommerne av 8. februar 1946 er uttrykket «rikets selvstendige liv» forvansket til «rikets selvstendige krig», hvilket først nå etter en rettsak for Oslo byrett den 10. desember 1947 er blitt beriktiget av av påtalemyndigheten.

Kapitulasjonsdokumentet som ble undertegnet i Trondheim den 10. juni 1940 fastslår i § 1: «De norske stridskrefter legger våpnene ned og forplikter seg til ikke å gripe til våpen mot Det tyske rike eller dets allierte så lenge den nå pågående krig varer.»

Stillingen etter kapitulasjonen var altså den at regjeringen var rettslig forpliktet til å avholde seg fra videre krigføring så lenge stormaktskrigen fortsatte — heri ligger også at regjeringen var avskåret fra å inngå alliansetraktat av fiendtlig karakter mot Tyskland eller dets forbundne.

I sin krigens dagbok bd. II, side 15—16 sier general Ruge med henblikk på Frankrikes kapitulasjon: «Offisielt er landet i og med kapitulasjonen nøytralt og ute av krigen.»

For Norges vedkommende har Den norske overkommando med regjeringens fullmakt inngått en betingelsesløs kapitulasjon, og kom derfor i samme stilling — kapitulasjon medfører krigens opphør.

Høyesterettsadvokat, dr. juris. Øvergård avslutter sin henstilling til Eidsivating lagmannsrett av 25. juli 1947 angående gjenoppakelse av Skanche-saken etter å ha påvist en rekke kjennsgjerninger som godtgjør at krigen mellom Norge og Tyskland var opphørt den 10. juni 1940 med følgende

Konklusjon.

Når en betrakter disse punkter under et, synes det å være fastslått såvel juridisk som faktisk at Norge etter 10 juni 1940 ikke har deltatt i krigen. Det er da ikke grunnlag for å reise tiltale mot medlemmer av NS etter § 86 som rammer bistand til fienden «Under pågående krig hvori Norge deltar.» De nye opplysninger som er kommet gjennom undersøkelseskommisjonen av 1945 og kjennskapet til kapitulasjonsavtalen av 10. juni 1940 må føre til ny prøving av anvendeligheten av § 86 overfor medlemmer av Nasjonal Samling.

DET STRAFFERETTSLIGE ANSVAR.

1. Den alminnelige straffelov i alle siviliserte land bygger på den hovedregel at en ikke kan straffe andre enn gjerningsmannen og bare når denne har utvist subjektiv skyld.

Gjerningsmannen er den der utfører selve den handling som er beskrevet i straffebudet — den der medvirker i denne handling er altså ikke gjerningsmannen.

Subjektiv skyld har den som forsetlig (med vilje) overtrer straffebudet dvs. tiltalte må være seg bevisst 1) at landet var i krig 2) at hans handling var en bistand til fienden dvs. et tjenlig middel til fremme av hans krigsinteresse så han ble gunstigere stillet i kampen mot Norge, god tro utelukker skyld.

2. Ingen handling kan begrunne strafferettslig ansvar med mindre den står i årsaksforhold til det rettsstridige resultat.

Har tiltaltes innmeldelse i NS eller hans virksomhet i partiet ikke vært noe tjenelig middel til fremme av fiendens krigsinteresse eller et nødvendig ledd i den årsakskjede som førte til ledernes eventuelle forbryterske virksomhet, er årsakssammenheng ikke tilstede.

Hvis tiltaltes medlemskap eller virksomhet ikke var av noen betydning for den politiske eller militære situasjon kan han ikke straffes.

FORSVARSGRUNNLAG.

For at straff skal kunne anvendes etter straffelovens § 86 må følgende 3 betingelser foreligge:

1. *Handlingen må være rettsstridig* dvs. den må være forbudt av den på handlingstiden gjeldende rettsorden.

Hvis Quislings regjering var landets lovlige regjering under okkupasjonen eller du *trodde* at dette var tilfelle er ditt medlemskap eller virksomhet i partiet ikke rettsstridig.

2. *For at handlingen skal være straffbar må den rammes av alle de betingelser for straff som er anført i straffebudet.*

a) Landet må være i krig, men hvis du *trodde* at krigen var slutt den 10. juni 1940 da våpnene ble nedlagt er straff utelukket (se under 3).

b) Handlingen må være en bistand til fienden i råd eller

dåd — dvs. etter riksadvokat Kjerschows fortolkning: «den må være *tjenlig* som bistand til fienden, altså være skikket til å bedre fiendens makt med hensyn til krigsførselen — den må være av den art, at den er et direkte angrep på statens ytre sikkerhet og maktstilling.»

DE SUBJEKTIVE BETINGELSER.

Straffelovens §§ 40, 42 og 57 utelukker anvendelsen av straff hvis tiltalte ikke har handlet med forsett eller med bevissthet om handlingens straffverdige karakter.

Tiltalte kan si: Jeg *trodde* 1) at NS regjering var landets lovlige styremakt. 2) at krigen var slutt 10. juni 1940 da våpnene ble nedlagt. 3) at mine handlinger ikke var av den art at de kunne karakteriseres som en bistand til fienden, for det *var* ingen årsakssammenheng mellom mine handlinger og fiendens krigsinteresse. Situasjonen ville nøyaktig blitt den samme, hverken mitt medlemskap eller virksomhet i partiet var av noen betydning.

4) Da 4. av landets høyeste dommere har erklært at innmeldelsen og medlemskapet i partiet ikke er straffbart, måtte jeg også tro at virksomheten i partiet ikke var straffbart. — Jeg har altså handlet i fullstendig god tro — men da er straf-feskyld utelukket.

Aktor må føre bevis for at alle betingelser for straff foreligger, ellers må tiltalte bli å frifinne.

DE ØKONOMISKE ANSVAR.

For NS-medlemmer har heller ikke noe rettslig grunnlag. Men beror på det formål å ramme NS-medlemmer økonomisk for således å fullstendiggjøre virkningen av det strafferettslige slag som rettes mot deres sosiale stilling.

Høyesterett har forsøkt å begrunne erstatningsansvaret ut fra den betraktning at NS-medlemmer er solidarisk ansvarlige for den skade som partiets ledelse har påført samfundet. — og henvist til at dette ansvar har hjemmel ikke bare i forordningen av 15. desember 1944 men også i den eldre rett. Men dette er bare politisk spillfekteri.

For at erstatningsansvaret skal begrunnes må det kunne påvises:

1. Årsakssammenheng mellom medlemskapet og ledelsens skadegjørende handlinger.

2. At de subjektive betingelser (forsett eller uaktsomhet) foreligger dvs. at hvert enkelt NS-medlem har hatt kjennskap til, eller burde innsett hver enkelt av de skadegjørende handlinger som ledelsen måtte ha gjort seg skyldig i.

Men det er klart, at det ikke kan påvises noen årsakssammenheng her. Det ser en best ved å tenke seg, at angjeldende medlem ikke hadde stått tilsluttet partiet. Det er da utvilsomt, at ledelsens skadegjørende handlinger nøyaktig ville blitt de samme — enten vedkommende hadde stått som medlem eller ikke. Men da kan det heller ikke være tale om noe solidarisk ansvar. Eller som professor nu høyesterettsdommer Andenes uttrykker det: «Hovedfeilen ved rettens argumentasjon er likevel at den taler om NS-medlemmene som en enhet i stedet for å se på det enkelte medlems forhold til skaden. Den forutsetter derfor i virkeligheten det den skulle bevise, nemlig at medlemmer er solidarisk ansvarlig.» Like så sikkert er det at de subjektive betingelser for ansvar ikke kan påvises. Det passive NS-medlem som ikke hadde kjennskap til ledelsens disposisjoner hverken innså eller kunne innså de økonomiske følger av disse disposisjoner.

Etter en lengere redegjørelse i Norsk Sakførerblad nr. 2 juli 1945 sammenfatter professor Andenes sitt resultat således:

- 1) «Solidaritetsansvaret i Landssvikanordningen § 25 strider mot grunnlovens §§ 97 og 104.
- 2) Gjennomført etter ordlyden og motivene blir resultatene ikke bare grunnlovsstridig men også urimelig, praktisk uheldig og sosialt betenkelige.

I løpet av kort til vil spørsmålet om solidaransvar bli forelagt domstolene til avgjørelse. Etter mitt skjønn vil det være en lykkelig om domstolene underkjente reglen.»

Professorene Skeie og Castberg, dr. juris Astrup Hoel og 3 høyesterettsdommere samt en rekke andre framstående jurister heriblant høyesterettsadvokat dr. jur. Øvergård kan påberopes til støtte for denne oppfatning. Ja selv Stortingets lovkomite tar avstand fra Høyesterett i dette spørsmål.

Altså: En rekke presumtivt like så dyktige jurister som medlemmer av Høyesterett slutter seg til Høyesteretts mindretall og disse stemmer sammenlagt tør veie mere enn Høyesteretts flertall der må antas å være påvirket av hjemmefrontens mentalitet, og således ikke står fritt ved avgjørelse av disse rettspørsmål.

Altså har ikke bare NS men hele det norske folk krav på at rettsoppgjøret underkastes en grundig revisjon.

7. Åpent brev til biskop Maroni.

Hr. biskop *Maroni*

Kr. sand S.

Inntatt i «Fædrelandsvennen» og Skiensbladet «Varden».

Under henvisning til bispemøtes skrivelse til justisdepartementet angående en delvis ettergivelse av de under «rettsoppgjøret» idømte straffer, tillater jeg meg å meddele at uaktet jeg godt forstår å vurdere det rosverdige motiv som ligger til grunn for denne henvendelse, tror jeg dog de fleste «nasister» ikke finner den antydte løsning av problemet hverken heldig eller rettfærdig.

Samtlige passive medlemmer av NS — etter professor Andenes' oppgave ca. 40.000 — er nemlig av samme oppfatning som høyesteretts mindretall 4 dommere i Haalandsaken som erklærte at det passive medlemskap ikke er straffbart.

Konsekvensen av mindretallets standpunkt er, som professor Skeie sier i sin utgave av Strafferettens alm. del s. 466: «Kan dommerne ikke enes om at tiltaltes handling (medlemskapet i NS) var objektivt lovlig må det flertall som erklærer den rettstridig i alle fall kunne erkjenne at tiltalte har handlet i velgrunnet god tro på lovligheten når, han derom har hatt samme mening som rettens mindretall» dvs.

De passive «nasister» må frifinnes.

Det er da klart at disse «nasister» som tross at de har rettsmessig krav på frifinnelse allikevel dømmes til straff, må føle «rettsoppgjøret» som en blodig urettferdighet og at samfundet billigvis ikke kan vente, at disse «nasister» som botferdige syndere ber om nåde hos det samfund som har krenket dem på det aller dypeste ved å stemple dem som landsforredere, og uten lovmål og dom kaster dem i fengsel.

Disse «nasister» mener altså i likhet med hvad biskop

Berggrav uttalte under et offentlig møte i London den 8. mai d.å. at «rettsoppgjøret» er forfeilet.

Konsekvensen herav er at det er samfundets uavviselige plikt og gi full oppreisning ved åpent å erkjenne at disse «nasister» som intet annet har gjort en stått som medlemmer av et parti som etter deres mening arbeidet for å gjenreise landets frihet og selvstendighet — — ikke er landsforredere men like så gode patrioter som enhver annen nordmann, idet patriotismen jo ikke kan målet etter en handlings resultater men etter de motiver der ligger til grunn for handlingen. Først da — — denne erkjennelse fra samfundets side foreligger — — er tiden inne til forsoning.

Disse «nasister» er ikke hevngjerrige — de er ikke samfundtsfiender, men de har sin æresfølelse i behold, og denne æresfølelse bør samfundet respektere.

I det øyeblikk fire av rikets høyeste dommere har erklært at det passive medlemskap i NS ikke er straffbart, må enhver fornuftig mann kunne innrømme at både det moralske og rettslige grunnlag for «rettsoppgjøret» svikter, og da kan det ikke i lengden nytte ved en villedende agitasjon å føre almenheten bak lyset.

Den sunne fornuft vil her som alltid seire tilslutt. Det er vår tro at kirken vil hevde uavkortet sannhet og rett selv om det annu vil ta tid før det norske folk får øynene opp for at disse «nasister» er gode samfundsborgere.

RETTSOPPGJØRET av statsadvokat Hafting.

Innlegg i «Fedrelandsvennen» av 8 februar 1947:

De spørsmål o.r.sakfører O. Lindheim retter i sitt brev til biskop Maroni (offentliggjort i «Fedrelandsvennen» igår) er i første rekke av juridisk art og bør derfor besvares av en jurist. Vi har derfor bedt statsadvokat Otto Hafting om å kommentere brevet:

Herr redaktør.

O.r.sakfører O. Lindheim overser i sitt inserat i «Fedrelandsvennen» igår at de fire dissenterende høyesterettsdommere i et utall av senere vota har gitt sin tilslutning til sine kollegers tolking av straffelovens § 86, som setter straff for rettsstridig bistand til fienden.

Der har aldri i Høyesterett hersket tvil om at Nasjonal

Samling som parti ytet fienden rettsstridig bistand. Det var ingen dissens forsåvidt, for denne gjaldt bare spørsmålet om det også innebar rettsstridig bistand til fienden å støtte opp om partiet. Ingen blir dømt etter straffelovens § 86 for medlemskap i NS som ikke under krigen har innsett at partiet ytet fienden rettsstridig bistand, og det er vanskelig å skjønne hvorledes de personer kan sies å være «like gode patrioter som enhver annen nordmann», som dog lovet ubrytelig troskap til menn som stod i spissen for et parti som åpenbart bistod fienden på landsforrædersk måte. Høyesteretts tolkning av straffelovens § 86 er utvilsomt i samsvar med folkets rettsbevissthet slik som denne ga seg tilkjenne alt under krigen. En bør ikke glemme at folkets overveldende flertall på et meget tidlig tidspunkt under krigen så på enhver som en forræder som støttet opp om NS. Et utslag av folkeviljen var det derfor at våre lovlige myndigheter alt i januar 1942 presiserte dette nærmere ved å vedta den første landssvikanordning, hvorved vi fikk bestemmelser om tillitstap ved siden av straffebestemmelsene i straffelovens § 86 og dens almindelige bestemmelser om tap av statsborgelige rettigheter.

I praksis er der vist stort måtehold ved anvendelsen av straffebudene om landsforræderi overfor passive medlemmer av NS. Overfor de særlige unge og overfor dem som snudde NS ryggen på tidlig tidspunkt (før 22 januar 1942) har regelen vært påtaleundlatelse.

Kr.sand S., 8. februar 1947.

Otto Hafting.

9. GJENSVAR TIL STATSADVOKATEN.

RETTSOPPGJØRET

Svar til statsadvokat Otto Hafting fra o.r.sakfører Olav Lindheim, p.t. Gvarv, inntatt i «Fedrelandsvennen» for 11. februar 1947.

Statsadvokaten i Kr. sand S har i «Fedrelandsvennen» for 8. ds. imøtegått mitt åpne brev til biskop Maroni (se «Varden» for 20 ds). Han innleder sitt tilsvær med å fastslå «at de fire dissenterende høyesterettsdommere i et utall av senere vota har gitt sin tilslutning til sine kollegers tolkning av straffelovens § 86 som setter straff for rettsstridig bistand til fienden.»

Hvis statsadvokaten med tilslutning mener at Høyesteretts mindretall senere har endret oppfatning, må dette bero på en misforståelse. Respekt for flertallets avgjørelse medfører under ingen omstendighet en tilbakekallelse av eget standpunkt hvilket jeg nettopp har fått bekreftelse på fra en av vedkommende høyesterettsdommere.

Jeg mener med de dissenterende høyesterettsdommere at støtte til partiet er ingen selvstendig forbrytelse, men i tilfelle kun *medvirkning*. Men medvirkning er ifølge lovens system ikke straffbar etter str.l. § 86. Dette er alle jurister enige om.

Men spørsmålet er om ikke en tiltalt kan påberope seg velgrunnet god tro ang. lovligheten av sin handlemåte, når han derom har hatt samme oppfatning som Høyesteretts mindretall.

Hvis man antar at tiltalte i likhet med de fire dissenterende dommere ikke forsto at medlemsskapet var straffbart, da har han altså ikke handlet med forsett, dvs. med forståelsen av at medlemsskapet var rettsstridig bistand til fienden — og *tiltalte må derfor bli å frifinne*.

Men om statsadvokatens kommentar således ikke passer på de av meg omhandlede forhold, så er den dog særlig av interesse fordi den viser påtalemyndighetens prinsipielle syn på disse sider av grunnlaget for rettsoppgjøret, et syn som også er kommet til uttrykk i rettspraksis.

Jeg skal derfor tillate meg å kommentere statsadvokatens tilsvarende i håp om at denne utveksling av synspunkter vil bidra til å klargjøre de divergerende oppfatninger som melder seg under den daglige diskusjon.

Statsadvokaten sier: «Det har aldri i Høyesterett hersket tvil om at NS som parti ytet fienden rettsstridig bistand, det var således ingen dissens forsåvidt. For dissensen gjaldt bare spørsmålet om det også innebar rettsstridig bistand til fienden å støtte opp om partiet.»

Men det er jo nettopp denne dissens som er av gjørende betydning for spørsmålet. De dissenterende dommere fant jo at «medlemsskapet ikke innebar rettsstridig bistand til fienden ved å støtte opp om partiet.»

Et eksempel vil kanskje klarlegge betydningen av mindretallets standpunkt:

Tiltalte nr. 1 (Vi kan tenke oss at en av de dissenterende

dommere hadde vært medlem av NS, blir stillet for landssvikretten og dommeren spør ham: «Men forsto De ikke at det var straffbart å være medlem av NS?»

Tiltalte svarer ved å henvise til sitt votum i Hålandaken, hvorav et utdrag hitsettes:

Nei, forholdet er ikke straffbart. «Til straff etter strl. § 86 kreves at man selv har båret våpen mot Norge eller at man selv på annen måte har ytet fienden bistand i råd eller dåd. Det vil igjen si at man i ord eller gjerning, altså ved en positiv virksomhet har skaffet den fiendtlige krigsmakt eller den fiendtlige stat en *påviselig* fordel. Om denne fordel er av direkte militær eller annen art er uten betydning, når den er egnet til å styrke fiendens eller svekke Norges stilling under krigen.

Spørsmålet blir da om medlemsskapet i NS kan ansees som selvstendig forbrytelse mot strl. § 86. Det er en vesentlig forskjell mellom den direkte understøttelse av fienden som lederne og andre medlemmer av partiet kan ha gjort seg skyldig i, og medlemsskapet i NS. Partiorganisasjonen som helhet var uten tvil en sterk støtte for ledernes samarbeide med fienden, men det enkelte medlemsskap har ikke hatt annen følge enn at partiet har fått et enkelt nytt medlem. Medlemsskapet har en så fjern og indirekte sammenheng med ledernes forbryterske virksomhet at det etter min mening ikke vil være rimelig å betrakte medlemsskapet som selvstendig forbrytelse mot strl. § 86. Hvis medl.skapet gikk inn under strl. § 86, ville det også være overflødig — som det senere ble gjort ved prov.anordning av 22. januar 1942 — å utferdige en særskilt straffebestemmelse for å opprettholde medlemsskapet, eller for å melde seg inn i eller søke om opptakelse i partiet. Jeg må derfor etter dette stemme for at tiltalte frifinnes for tiltalen forsåvidt angår medlemsskapet i NS — — —.»

I forbindelse med dette votum kunne h.r.dommeren ytterligere anført at formannen i den komite som utarbeidet utkast til nevnte anordn. av 22. januar 1942, professor Wilhelm Keilhau i sin redegjørelse i «Verdens Gang» for 19. juli 1945 opplyser «at det var i dette utkast fra straffelovkomiteen at det først ble foreslått å gjøre medlemsskapet i NS til et straffbart forhold.»

Landssvikdommeren finner å burde godta tiltaltes forklaring. Han finner at tiltalte ikke har forstått: at medlemsskapet

var en rettsstridig bistand til fienden — *hvorfor tiltalte nr. 1 frifinnes.*

Men så kommer *tiltalte nr. 2* (Vi kan tenke oss at det er en gammel kone fra Gudbrandsdalen som aldri har befattet seg med politikk). Hun meldte seg inn i partiet fordi hun trodde at veien til landets frihet og selvstendighet gikk gjennom NS.

Landssvikdommeren spør også henne: «Men forstod De ikke at det var straffbart å være medlem av NS?» Hvortil hun ganske naturlig svarer: «Nei, hvorledes skulle jeg kunne forstå det når fire av rikets h.r.dommere ikke kunne forstå at medlemsskapet var straffbart.» Landssvikdommeren noterer i sine premisser: «Tiltalte erkjenner at hun har vært medlem av NS, hun har derhos forstått at hun ved å melde seg inn i partiet ytet fienden rettsstridig bistand.» De subjektive straffbarhetsbetingelser for hennes vedkommende kommer ikke i betraktning, for dommeren tror simpelthen ikke på hennes forklaring. *Hun dømmes.* —

Det virker derfor noe besynderlig når statsadvokaten påstår «at ingen dømmes etter strl. § 86 for medlemsskap i NS som ikke under krigen har innsett at partiet ytet fienden rettsstridig bistand». Domspraksis viser det motsatte. Det spørres ikke om hva tiltalte har innsett, det spørres bare om han har vært medlem av NS. Dette er nok. Det er notorisk at en rekke medlemmer har meldt seg inn i partiet for å beholde sitt radioapparat eller sitt jaktgevær e.l. Disse medlemmer har ikke et øyeblikk tenkt seg muligheten av at medlemsskapet var en rettsstridig bistand til fienden og at de derfor ville bli stemplet som landsforrædere. Anordningen som gjør forholdet straffbart kjente man ikke til, den var jo ikke kunngjort. Er det da noe rart i om almenheten, således som det ble uttrykt under den siste stortingsdebatt om disse anordninger, står spørrende overfor rettsoppgjøret? La oss ha mot til å si sannheten.

Statsadvokaten synes det er vanskelig å forstå hvorledes de personer som sies «å være like gode patrioter som enhver annen nordmann», som dog lovet ubrytelig troskap til menn som sto i spissen for et parti som åpenbart bistod fienden på landsforrædersk vis.» Ut fra statsadvokatens forutsetning kan jeg heller ikke skjønne dette, men hvis man ser på forholdet

som den gamle kone fra Gudbrandsdalen og flere likesinnede, synes jeg det ikke er så vanskelig å forstå. Deres innstilling, utelukker ikke idealistisk patriotisme. Jeg kjenner for øvrig ikke et eneste medlem som har avgitt det foran nevnte troskapsløfte.

Så kommer vi til Høyesteretts tolkning av strl. § 86, som statsadvokaten mener utvilsomt er i samsvar med folkets rettsbevissthet, slik som denne ga seg tilkjenne alt under krigen. — Ja, det tror jeg så alt for godt, men rettens tolkning blir farlig, når den ikke søker lovens ånd og mening, men lar sin vurdering påvirke av en oppagitert folkeopinion. Før krigen tolket den ansette riksadvokat Kjerschow landsforræderi som et direkte angrep på statens ytre sikkerhet og maktstilling, en forbrytelse som altså den gamle kone i Gudbrandsdalen skulle ha gjort seg skyldig i. Men man kjenner ikke denne tolkning igjen i folkeopinionen.

Flertallet i folket er ingen lovgivningsmyndighet. Hør hva professor *Frede Castberg* sier om dette spørsmål i en annen forbindelse i sin bok «Fra norsk til fremmed statsliv», Oslo 1946 s. 14: «Den norske grunnlov fastslår at den enkelte har rettigheter som folket i sin lovgivning plikter å respektere: ingen lov må gis tilbakevirkende kraft. Om et flertall både i folket og stortinget ønsker at så skal skje, er det ikke avgjørende. Grunnloven har løftet dette rettsprinsipp ut av døgnets politiske kamp og stillet det utenfor flertallets rådighet.» Det samme gjelder grunnlovens § 96 som sier at ingen skal dømmes uten etter lov, altså en advarsel til domstolene om ikke å la seg påvirke av en folkeopinion. Det vil i tilfelle være en rettskrenkelse. Se også stortingsmann *C. J. Hambro* i «Adresseavisen» for 9. mars 1946, hvori han sier:

« — — — Også i Norge har man vært vitne til tendensen til å oppgi den konstitusjonelle garanti for den enkeltes frihet for derved å oppnå en større strafferettslig bevegelsesfrihet, som man mente kunne være bekvem i øyeblikket. Man har vært rede til å bringe store ofre på alteret for den formodede tidsånd (hør) og vi har sett hvorledes denne offervilligheten har strukket seg helt inn i Høyesterett.»

Statsadvokaten anfører tilslutt: «I praksis er det vist stort måtehold ved anvendelsen av straffebudene om landsforræderi overfor passive medlemmer.» Dette stemmer ikke med den erfaring vi har gjort her i Telemark. En rekke NS-medlemmer

som i retten har uttalt at de ikke har hatt fjerneste anelse om at de har støttet et parti som har bistått fienden, er dømt til fengsel og ruinerende bøter. Det er da ikke å undre seg over at det utover bygdene reiser seg en stigende opinion mot rettsoppgjøret.

Personlig kjenner jeg ikke til at et eneste NS-medlem her i Telemark har fått sin sak avgjort ved påtaleundlatelse, og ville jeg være meget takknemlig for å få opplyst hvor mange NS-medlemmer i statsadvokatens distrikt det er som har hatt anledning til å glede seg over denne gunstige særbehandling.

13 En FORSVARER ADVARER DOMMEREN

Ærede dommer!

Da dommen nu er fallt og vi således er ferdig med saken mot J...., tar jeg meg den frihet å si den ærede rett noen ord, hvilket jeg nu kan gjøre, da det ingen virkning kan ha på J.... dom.

Det er helt feilaktig og meningsløst av Dem herr dommer juridisk uforsvarlig at dommerne og rettene daglig p.g.a. en parole fra høyere hold, søker å pådutte ethvert medlem av NS den oppfatning at vi var i krig og at han forstod dette, eller burde ha visst det, og at han bistod fienden med råd og dåd.

Gjennom den offentlige granskingskommisjon, som nu har utgitt sine betenknings trykt, og således offentlig tilgjengelig for alle, er det fastslått at på regjeringens møte i Tromsø den 7. juni 1940 ga regjeringen og Kongen, da de måtte rømme landet, all myndighet og makt til generalissimus Ruge.

Det er senere fastslått at generalissimus Ruge, Hærens overkommando, kapitulerte betingelsesløst og endog ga tyskerne store innrømmelser. At retten og dommerne ikke vet den ting, men fortsatt forsøker å presse de tiltalte til å «ha burde visst eller visst», det motsatte av det som Granskingskommisjonen har fastslått, det er meningsløst.

De kan ikke gå hjem og sette Dem i en god stol med ren samvittighet nu etter dette.

De, herr dommer, skal svare for Dem selv i stille stunder. De skal svare for Dem selv like overfor Deres samvittighet, De skal svare like overfor andre mennesker, De skal svare for

de øvrige innen juriststanden, og De skal tilslutt svare for Dem selv overfor Gud.

Jeg vil derfor, så innstendig jeg kan, si Dem noen alvorord, herr dommer, før vi skilles i denne sak. For fremtiden:

Betenk Dem, Betenk Dem!!

10 EN SAMVITTIGHETSSAK

E. S. i «Vårt Land» for 9. september 1947.

Når jeg ber om plass til nedenstående spørsmål i Deres blad, er det for det første av den grunn at jeg forgjøves har tilskrevet 2 av våre kjente jurister og for det annet fordi jeg vet mange av mine venner i Mil.org. er like interessert i et åpent og greit svar som jeg. Den ene av de 2 jurister som jeg spurte, svarte at han på det nåværende tidspunkt ikke ville uttale seg. Den annen har — tross purring — ikke svart overhodet.

1. Var Heimefronten folkerettsstridig og således ulovlig (illegalt?)
2. I tilfelle med hvilken moralsk rett straffes idag personer som med folkerettsmidler søkte å hindre Heimefrontens virksomhet?

Jeg var ivrig medlem av Mil.org og deltok bl. a. i 2 likvidasjoner av norske nasister i h.t. ordre. Jeg var klar over at min handling var illegal (ulovlig) i forhold til tysk «lov» i Norge, men det faldt meg aldri inn at min virksomhet stred mot folkeretten. Vi anså oss som norske soldater.

Min forferdelse var stor i 1945 da den norske regjering erklærte at vi ikke hadde vært soldater i lovens forstand. Vi fikk nøye oss med betegnelsen «patrioter.»

Det neste hårde støt fikk jeg da den tyske dommer Latza blankt ble frifunnet for å ha dømt over 200 patrioter som meg til døden.

I min fortvilelse er jeg kommet i nær forbindelse med Gud, men jeg får ingen fred før disse spørsmål er besvart. Blir svarene slik som jeg frykter, da har jeg utført en morders gjerning, men også for en sådan finnes der nåde hos Gud.

Bare innen min lille krets er vi idag flere som lider under dette. Vi må få vite sannheten. Jeg tør ikke lenger åpne en avis. —

Disse spørsmål ble under 22. oktober 1947 besvart av høyesterettsadvokat Sigurd Halbo i samme blad, men da besvarelse etter min mening var både uklar og misvisende, har jeg under 28. november 1947 sendt «Vårt Land» nedenstående besvarelse:

11 HEIMEFRONTENS STILLING UNDER OKKUPASJONEN

Svar på enkelte samvittighetsspørsmål.
Av overrettssakfører O. Lindheim, Gvarv.

I skal kjenne sandheten, og sannheten skal frigjøre Eder.

Johs. 8 — 52.

Jeg har med interesse lest hr. h.r.advokat Sigurd Halbos svar på disse spørsmål i dette blad for 22. okt. d.å., men advokaten har såvidt jeg kan se, ikke tatt tilstrekkelig hensyn til at det neppe er sunt hverken for den enkelte eller for en nasjon i lengere tid å bygge på en livsløgn. Det er Guds vilje at vi skal si sannheten i alle livets forhold uten menneskeskyt. Det er derfor heller ikke riktig hva biskop Berggrav skrev i «Kirke og Kultur» straks etter frigjøringen «at vi under okkupasjonen var forpliktet til å skjule sannheten og tale med dobbelte tunger».

I følge grunnlovens § 100 er frimodige ytringer om statsstyrelsen og enhver annen gjenstand tillatt.

Når jeg ut fra disse forutsetninger skal uttale meg om de reiste samvittighetsspørsmål, er jeg forberedt på at mange vil harmes over å høre den uforbeholdne sannhet overensstemmende med norsk lov og folkerett, men jeg skal allikevel ikke avholde meg fra å følge min samvittighetsplikt å si sannheten uten omsvøp — städfestet ved referater av lov og rettsautoriteter på folkerettens område.

Men for å forstå å vurdere hjemmefrontens arbeide riktig er det nødvendig klart å holde ut fra hinannen følgende spørsmål:

1. Hvorvidt denne organisasjon var folkerettsstridig og således illegal (ulovlig).
2. Hvorvidt organisasjonens formål og handlinger var moralsk forsvarlige.

Det første spørsmål er ganske lett å besvare ved noen en-

kelte sitater fra folkeretten i forbindelse med de rettslærdes kommentarer, idet man må holde seg for øye at folkeretten i følge Haagerkonvensjonen IV av 1907 også er norsk lov (traktatmessig rett), da både Norge og Tyskland har tiltrådt denne konvensjon. Videre må det erindres at om den ene part i et kontraktsforhold setter seg ut over lov og rett, vil dette ikke berettigede den annen part i forholdet til å innlate seg på lovstridige handlinger.

En stat er forpliktet til å motarbeide og i tilfelle straffe alle folkerettsstridige handlinger som begås på dens territorium.

Jeg kommer til å støtte min fremstilling av de folkerettslige regler vesentlig på den av sekretær i Utenriksdepartementet, h.r.advokat Ole Røed under okkupasjonen utgitte bok «Fra krigens folkerett» som generaldirektør Arne Meidell så smukt anbefaler i sin artikkel «De nye genferkonvensjoner» i «Nationen» for 31. oktober 1947.

Generaldirektøren anfører bl. a. «Denne mann har for det første et meget inngående kjennskap til de folkerettslige regler på krigens område — og for det annet, og det er kanskje det viktigste — det overordentlige moralske mot å sette seg ned å skrive en bok om følgende tema: «Hvis man tar for seg de gjeldende internasjonale konvensjoner og fortolker disse meget strengt og etter deres bokstav, slik som de foreligger, kjølig, juridisk meget nøternt, hva hadde da tyskerne anledning til å gjøre under okkupasjonen av Norge? Eller kanskje rettere sagt: «Hva var det som var direkte forbudt for tyskerne å gjøre med utgangspunktet i disse internasjonale konvensjoner?»

Krigen er en kamp som føres med våpenmakt mellom 2 eller flere stater.

Ifølge landkriksreglementet art. 42 er et område okkupert når det faktisk befinner seg under den fiendtlige hærs myndighet og ifl. art. 43 trer den okkuperende statsmakt istedenfor den tidligere lovlige regjering.

Den viktigste plikt befolkningen har i et okkupert område er å adlyde okkupantens befalinger. Den lydighet okkupanten kan kreve, er begrenset av de befalinger den treffer innenfor sin folkerettslige hjemmel.

Både teori og praksis har alltid godkjent befolkningens plikt til lydighet mot okkupanten.

Lydighetspliktens viktigste innhold er ikke å gripe til

våpen mot okkupanten. Etter landkriksreglementet vil befolkningen under slike omstendigheter måtte behandles som franktirører. Det er nemlig bare sivilbefolkningen på *et ikke okkupert område* som etter landkriksreglementet art. 2 under visse betingelser har rett til å ansees som krigførende.

Altså hadde norske borgere ingen lovlig adgang til å gripe til våpen eller på annen måte motarbeide okkupasjonsmakten *innenfor det okkuperte område*.

Ifølge Warsjavareglene av 1928 art. 22 «skal innbyggerne ikke delta i noen fiendtlig handling mot okkupanten og de skal avstå fra enhver aksjon som kan virke til skade for hans krigsmakt og for enhver handling som motvirker hans operasjoner.» Og ifl. art. 26 «Innbyggerne skal ikke innlate seg i noe forhold til den lovlige regjering, heller ikke handle i samsvær (collusion) med den.»

Den svenske folkerettslærde professor I. Kleen sier i sin bok «Krigets lager» s. 470 om befolkningens plikt. «Det gjelder på den andre siden så lenge okkupasjonen varer, intet å foreta for Konge og fedreland hverken i ord eller handling.»

Biskop Berggrav sier i sitt brev av august 1940 til prester og menighetsråd i Oslo bispedømme: «Jeg har på direkte spørsmål til våre rettsautoriteter: «Er lover og forordninger som etter 9. april utstedes av den norske regjering (i London) bindende for folk og institusjoner i det okkuperte område,» Svar: «Nei».

Det er uomtvistelig at innen det besatte område går okkupasjonsmyndighetenes bestemmelser for den ordinære norske regjerings bestemmelser.

Høyesterettsjustitiarius Paal Berg uttaler i sitt utkast til forhandlingsgrunnlag med tyskerne under riksrådsforhandlingene «Kongen og hans råd oppholder seg utenfor Norge og er derfor avskåret fra å kunne utøve de funksjoner som forfatningen har pålagt kongemakten.» —

Denne uttalelse faller godt i tråd med biskop Berggravs foran siterte hyrdebrev.

Det fremgår av disse sitater ganske klart at enhver motstandsbevegelse, våpenbruk og sabotasje-handlinger, ikke var krigshandlinger men forbrytelser der regelmessig kan medføre at den skyldige blir stillet for standrett og skutt.

Altså med hensyn til det første spørsmål kommer jeg til et annet resultat enn h.r.advokat Sigurd Halbo.

Hjemmefronten var illegal (ulovlig) både fordi den var organisert uten lovmessig hjemmel, fordi formålet var folkerettsstridig og fordi dens handlinger rettslig sett var forbrytelser.

Så kommer vi til det annet spørsmål: *Hvorvidt var heimefrontens handlinger moralsk forsvarlige?*

Dette spørsmål er meget vanskeligere å besvare, fordi de beror på en vurdering av den enkelte handlingens moralske verd, og her vil synspunktene i høy grad variere etter den enkeltes samvittighet.

Her er ingen objektiv norm (lov) som trekker grenser mellom rett og urett. Det blir overlatt til den enkeltes eget skjønn og samvittighetens krav. Den faktiske maktkamp som finner sted kan det ikke nytte å måle med rettslige mål.

Da den finske student skjøt den russiske generalguvernør over Finnland, Bobrikoff, var dette rettslig sett overlatt mord, men finnene betraktet ugjerningen som en heltedåd, fordi det ut fra deres synspunkt var en patriotisk handling.

Jeg kan også henvise til Feldmannsaken, hvorunder det ble opplyst at to norske patrioter drepte ekteparet Feldmann, der tillitsfullt hadde henvent seg til disse patrioter om hjelp til å forlate landet. Den norske lagmannsrett frifant disse ugjerningsmenn både for mord og plyndring (tyveri), men den norske almenhet dømmer dem for begge deler.

I Drammen ble en politifullmektig, hvis eneste forbrytelse var, at han som frontkjemper etter sin samvittighet hadde deltatt i kampen mot bolsjevismen, skutt på åpen gate av tre patrioter på sin fredelige vandring hjem fra et selskap.

Spørsmålet blir da om slike handlinger er moralsk forsvarlige. Ut fra et kristent synspunkt må der svares et bestemt nei. Man må adlyde Gud mere enn menneskene.

Men selv om man ikke vil legge en så streng målestokk på disse handlinger, men se forholdet ut fra det kjente engelske slagord: Right or wrong, my country» dvs. Enten min handling er lovlig eller ei spiller ingen rolle, det gjelder mitt fedreland, blir det allikevel vanskelig å forene disse handlinger med moralbudenes krav.

Som borger av et okkupert land er det selvsagt ens skyldighet til det ytterste å gjøre sin plikt mot fedrelandet, men vanskeligheten består nettopp i å trekke de moralske grenser for dette pliktområde. Hvis man, som forutsatt, går utover de

grenser som norsk lov og folkerett setter for ens handlinger, blir en samvittighetsfull borger stillet overfor et vanskelig valg.

Er min handling moralsk forsvarlig selv om jeg handler direkte i strid med loven, og begår forbrytelser som er belagt med lovens strengeste straff? Her ligger det kanskje nær å undskylde seg med at man handler i nødtilstand dvs. at nøden er av den styrke og voldsomhet at andre utveier ikke finnes, men man kan ikke godt påberope seg en nødtilstand som man selv har fremkaldt. Sabotørene f. eks. kunne jo avstått fra sin forbryterske virksomhet.

Dertil kommer at den enkelte i hjemmefronten ofte stod overfor den vanskelige oppgave å bedømme forholdsmessigheten mellom den fordel der tilstrebt ved handlingen og den skade som ville bli følgen.

Men når det overlates den enkelte å avgjøre forholdsmessigheten, må avgjørelsen nødvendigvis bli mer eller mindre vilkårlig.

Man ser undertiden anført at likesom i privatreppen og strafferetten, kan man også i folkeretten påberope seg nødtilstand. Men man kan ikke uten videre overføre sivilrettens regler på folkerettens således heller ikke reglene og nødtilstand. Mange av folkerettens regler angår krigsførsel, kamp på liv og død, hvor nødtilstand regelmessig foreligger. Sådanne regler kan ikke fravikes med mindre positive undtagelsesbestemmelser kan påvises.

Da engelskmennene i 1807 angrep Kiøbenhavn og krevet utlevert den danske flåte, forsvarte de det med at de var nødt til å handle således for hadde de ikke tatt flåten, hadde Napoleon gjort det og det gjalt å komme ham i forkjøpet.

En liknende undskyldning anførte tyskerne for sitt overfall på Norge i 1940, her gjalt det å komme England i forkjøpet.

Man kan visstnok ikke se bort fra at nødtilstand kan berettigede en stat til å sette seg ut over folkerettslige regler når det gjelder selve statens eksistens. Men de faktiske forutsetninger for en sådan nødtilstand må da folkerettslig være tilstede. (Se Hagerup «Folkerettens problem» i Tidsskrift for rettsvitenskap 1915 s. 151).

Men langt vanskeligere er det for den enkelte der frivillig

har bragt seg i nødtilstand å påberope seg denne til sin undskyldning.

Spesielt når han angriper en landsmann der handler i overensstemmelse med folkeretten. Generaldirektør Meidel der såvidt viset er jurist, kommer i forannevnte artikkel til det resultat at konsentrasjonsleirer, gisseltaking og tortur ikke er positivt forbudt i de omhandlede internasjonale konvensjoner og derfor folkerettslig kan forsvares.

Tortur står i den almindelige bevissthet som en umenneskelig og avskyelig forbrytelse, og dog synes det meg at tortur også under visse omstendigheter kan moralsk forsvares.

Man tenker seg at et jarnbanetog med flere hundre nasasjerer, nordmenn og tyskere, av norske patrioter er dømt til undergang og skal sprenges i luften. Det tyske Sikkerhetspolitiet har under en rassa fanget en av disse patrioter, som har det i sin makt å forhindre ulykken ved en radiomeddelelse til aktørene.

Da sprengningen skal foregår innenfor det okkuperte område, er det en forbrytelse både mot norsk lov og folkerett, rettslig sett er det altså en masse-morder der er pågrepet, men moralsk sett er det en patriot.

Det tyske Sikkerhetspolitiet truer med tortur og represalier hvis patrioten ikke vil avstå fra sin forbryterske virksomhet. Pathioten netker og det tyske Sipo anvender tortur som det ytterste middel for å hindre forbrytelsen.

Hvem kan under disse omstendigheter anklage torturisten eller hans hjelpere?

Man ser av referatene fra de pågående rettsforhandlinger mot landssvikerne at mange dømmes for å ha øvet tortur, og følgen er at vi reiser et ramaskrik av harme over disse torturhandlingene og er enig i at de dømmes til lovens strengeste straff. Men er dette rettfærdig?

Det står intet om hvorfor der ble øvet tortur. Det fristes i denne forbindelse å sitere Ludvig Holberg: «Alle sier at Jeppe drikker, men ingen spør hvorfor Jeppe drikker.»

Ut fra disse betraktninger finner jeg at det annet spørsmål m hvorvidt hjemmefrontens handlinger var moralsk forsvarlige, ikke kan gis et almenyldig svar, det må bero på det enkelte tilfelles beskaffenhet. Dermed har jeg også i det vesentligste besvart det annet samvittighetsspørsmål.

Med hvilken moralsk rett straffes idag personer som med

folkerettens midler søkte å hindre hjemmefrontens virksomhet?

Det er meget vanskelig, for ikke å si umulig å begrunne et moralsk straffeansvar for disse personer. De fleste av dem gikk vel ut fra, den forutsetning at deres handlinger var både juridisk og moralsk uangripelige, men etter norsk rettsoppfatning var det rettsstridig bistand til fienden, og isåfall er også det moralske grunnlag tilstede.

Et eksempel vil kanskje belyse forholdet nærmere:

Det var okkupasjonsmaktens plikt å opprettholde ro og orden, innenfor det okkuperte område og det norske politi hadde også den samme oppgave.

Når så en politimann bistår okkupasjonsmakten innenfor dette sitt pliktmessige område fastslår retten at det er en rettsstridig bistand til fienden. Altså forræderi.

Men etter norsk lov og folkerett er det en pliktmessig handling. Politimannen står på lovens grunn, han skal opprettholde ro og orden og hindre voldshandlinger som kan føre til de alvorligste represalier fra okkupasjonsmaktens side, han mente derfor å gavne sitt fedreland, likesåvel som disse patrioter som stiller seg utenfor lov og rett og begår rettslig sett en åpenbar forbrytelse.

Hvem handler mest moralsk, den lovlydige politimann eller den rettsfornektende selvoppofrende patriot? Her kan som sagt ikke gis noe almenyldig svar, sett fra et individuelt samvittighets synspunkt kan begge sies å handle moralsk forsvarlig. Advokat Røed sier i sin foran siterte bok: «— konsekvensen av at det er rettslig forbudt, men moralsk forsvarlig å hjelpe til med befrielsen fører til at ingen stat etter okkupasjonens opphør, kan straffe befolkningen fordi den sviktet sin moralske plikt, og ikke deltok i kampen mot okkupanten.»

For min egen del vil jeg tilføye, at jeg tror at den som under okkupasjonen handlet innenfor rammen av norsk lov og folkerett, var på den sikre side, og handlet mest moralsk forsvarlig, men jeg fordømmer ikke de patrioter som handlet ut fra en motsatt oppfatning, det må til syvende og sist bli en samvittighetssak for hver enkelt, og til den spørrende hjemmefrontmann, som tynges av samvittighetsnag, fordi han har vært med på 2 likvidasjoner av landsmenn, vil jeg si:

«Vi skal alle engang stilles for den høyeste dommer, og da blir spørsmålet ikke om den ytre handling, men om dine

motiver stemmer med et våkent samvittighetskrav, isåfall har du intet å bebreide deg, intet å angre, husk din Frelasers forløsende ord: «Min nåde er deg nok.» og din samvittighet vil ikke lenger anklage deg, fordi du har handlet i pakt med alle gode makter.»

O. Lindheim. (sign.)

Gvarv 1. mai 1947.

14 APPEL TIL

1. Fhv. medlemmer av NS.
2. Sambandslærerne
3. «Økonomiske landssvikere».
4. Embeds- og statstjenestemenn som er rammet av «utrenskningsloven»
5. Andre hederlige borgere, hvis pårørende er stemplet som landssvikere. —

Under henvisning til omstående gjenreisningsprogram, retter vi en inntrengende appel til hver enkelt om å tegne et bidrag av minst kr. 10,— som i den nærmeste framtid vil bli avhøvet av en av komiteens medlemmer.

Det er ingen som kan undskylde seg med, at han ikke har råd til å yte en tikrone eller at han ikke tror på at arbeidet vil lykkes.

Det spørres bare om du har såpass solidaritetsfølelse og hjertelag at du vil yte denne kontingent uten tanke på annet enn at du derved muligens kan lette dine kamerater i den kamp der føres for oss alle.

En nektelse av å yte dette lille bidrag kan ikke oppfattes annerledes enn som en demonstrasjon mot det arbeide av idealitet og offervilje som er kommet til uttrykk i vårt program. Hvis noen av våre kamerater er fengslet eller helt uten eksistensmidler går vi ut fra, at hans pårørende med glede betaler kontingenten for ham. Ingen må svikte. Alle disse små bidrag til sammen vil sette oss istand til med kraft å gjennomføre vår kamp for sandhet og rett og tilslutt skaffe oss den fulle oppreising som er målet for vårt arbeide. —

Som det fremgår av programmet har medlemmene av innsamlingskomiteen ingen godtgjørelse for sitt arbeide. Vi går ut fra at komiteens medlemmer vil bli møtt med kammeratslig velvilje, forståelse og interesse.

Da programmet gjennom politimesteren i Trondheim har

vært forelagt rikspolitisjefen som ikke har funnet noe å bemerke med hensyn til programmets lovlighet er det ingen grunn til å hemmeligholde vårt arbeide, men å være frimodige i bevisstheten om at vi arbeider for en god sak.

Med kameratslig hilsen

for komiteen

O. Lindheim,

p. t. formann.

15 *Utkast til gjenreisningsprogram*
FOR TIDLIGERE MEDLEMMER AV NS OG ANDRE SOM
ER UNDER FORFØLGNING FOR LANDSSVIK.
FORMAL.

Det bør snarest reises et opplysnings- og driftsfond for å gjenreise vår sosiale og økonomiske stilling.

Arbeidet vil bli ledet i den ånd som er kommet til uttrykk i de politiske partiers fellesprogram av 1945 hvori det bl. a. anføres.

«De personlige og politiske rettigheter som grunnloven tilsier alle landets borgere må være ukrenkelige, og det norske folk må atter kunne leve trygt under lovens hegn etter å ha gjennomgått okkupasjonstidens vold, terror og rettsfornektelser. Enhver skal fritt kunne si sin mening og arbeide for den og ingen må med vold eller trusler øve tvang overfor andres meninger».

Vi er alle klar over hvilken rettstilstand vi lever under idag, vi må derfor i fellsskap arbeide for gjenreisning av de rettsprinsipper som fellesprogrammet omhandler.

ORGANISASJONEN

ledes av et landsstyre hvis hovedsete senere vil bli å bestemme. Landsstyret består av formennene i fylkes- og bykomiteene samt av en administrerende direktør med fast sekretariat.

Direktøren velges av landsstyrets medlemmer. Det vil bli opprettet hjelpekontorer i en utstrekning som landsstyret finner påkrevet, eventuelt med formennene i by- og fylkeskomiteene som ledere. I hvert fylke og i hver by med over 10 000 innbyggere skal det dannes en komité på minst tre medlemmer som selv velger sin formann. I hvert herred og i de mindre by-

er velges en innsamlingskomite på fem medlemmer som danner mellomledet mellom herred (byen) og fylkes- (by) komiteen. Denne komite fører en fortegnelse over samtlige medlemmer i sitt distrikt med angivelse av navn, utdanning, stilling, tidligere beskjeftigelse, hva slags arbeid han ønsker samt adresse. Gjenpart av denne fortegnelse sennes til fylkeskomiteen. Fortegnelsen føres alltid a jour. Innsamlingskomiteen får ingen godtgjørelse for sitt arbeide, bare dekning for nødvendige utlegg til skrivesaker og porto. Det gjelder å gjøre administrasjonen så billig som mulig. Men de funksjonærer som ofrer hele sin arbeidstid i organisasjonens tjeneste vil få en godtgjørelse som fastsettes av landsstyret. Inntil organisasjonen er utbygd ledes gjenreisningsarbeidet i Telemark fylke av innsamlingskomiteen for Saude og Nes herred som har fullmakt til å disponere de innkomne midler til fylkeskomiteen er trådt i virksomhet.

OPPLYSNINGSARBEIDET

skal være rettet mot å veilede den almennelige opinion. Spesielt på å klargjøre medlemmenes politiske ideologi så almenheten kan bli orientert om motivene for vår tilslutning til NS's program. Det skal utarbeides en oversikt over den politiske utvikling fra 9. april 1940 inntil frigjøringen. Spesielt med henblikk på hvordan begivenhetene fortonet seg for oss. for således å vise at vår holdning under okkupasjonen var fullt forsvarelig ut fra de forutsetninger som vi måtte regne med. Hjemmefrontens lovgivningsarbeide og virksomhet skal belyses i forhold til norsk lov og folkerett med de strengeste krav til en objektiv (sannferdig) framstilling.

Det bør samles og fordeles et utdrag av juridisk litteratur som på et objektivt grunnlag behandler rettsoppgjøret, likesom det kan bli spørsmål om å forelegg rettsoppgjørets rettslige grunnlag til granskning for en spesielt oppnevnt komite, sammensatt både av norske og utelandske jurister. Vi må kreve at grunnlovens bestemmelser om menneskerettighetene respekteres, spesielt § 100: «Trykkfrihet bør finne sted. Frimodige ytringer om statsstyrelsen og hvilken som helst annen gjenstand er enhver tilatt» — enn videre må vi ha full forsamlingsfrihet. Hvis ikke pressen vil åpne sine spalter for oss vil vi opprette vår egen avis, hvor både vi og våre motstandere får kom-

me til orde. Det skal til hovedkontoret være knyttet en presse-mann som holder kontoret a jour med forholdenes utvikling.

Organisasjonen har ingen politisk oppgave — medlemmene står helt fritt og kan slutte seg til det politiske parti som de ønsker etter å ha fått sin stemmerett igjen.

DE ØKONOMISKE FORETAGENDER

som tar sikte på å skaffe medlemmene arbeid og økonomisk støtte bringes i forslag av by- og fylkeskomiteen, men avgjøres av landsstyret etter at dette har hørt bedriftsrådet som er sammensatt av spesielle fagfolk. Det vil etter hvert bli dannet arbeidsgrupper for åpning av foretagender i de forskjellige næringsgrener. Hva det gjelder om er først og fremst å skaffe medlemmene arbeid i vår eller annen virksomhet, hvorfor en oppgave over arbeidsledige hurtigst mulig bør innhentes i forbindelse med foranstående fortegnelse fra herreds- og bykomiteene.

Så snart rettsoppgjøret er avsluttet vil det bli gjort henvendelse til fengselsstyret eventuelt til justisdepartementet for å søke utvirket at fangene i størst mulig utstrekning kan få beskjeftigelse i organisasjonens virksomhet.

DRIFTSFONDET

Det er forutsetningen at ethvert medlem av NS med en gang yter et bidrag av kr. 10.— Det er påtrengende nødvendig at iallfall opplysningsarbeidet kommer i gang straks. Hvis alle medlemmer yter sitt bidrag vil en straks kunne disponere en kapital på ca. 500.000 kroner, men selv om bare en fjerdedel av medlemmene sluttet seg til vil vi få ca. 125.000 og med denne kapital vil i alle fall opplysningsarbeidet bli sikret. Men vi håper at enhver forstår betydningen av dette gjenreisningsarbeid så alle som kan, med glede yter dette lille offer som har så overordentlig meget å si for vår framtidige sosiale og økonomiske stilling. Kontingenten innsamlers av herreds- og bykomiteene og sendes til fylkeskomiteen som disponerer de innkomne beløp etter landsstyrets nærmere bestemmelser.

Det vil ikke bli sagt det offentlige om støtte av noen art, vi bør være tilfreds når det bare ikke blir lagt hindringer i veien for vårt arbeid.

RETTSHJELPEKONTOR

I forbindelse med hovedkontoret vil det bli opprettet retts hjelpekontorer i alle fylker, de vil ordne med det nødvendige forsvar for medlemmene samt bistå dem også på andre områder hvor det trenges juridisk bistand.

AVVIKLING.

Så snart opplysningsarbeidet har nådd sitt mål — orientert almenheten på et objektivt grunnlag — vil det bli innstillet. De økonomiske foretagender vil bli overdratt til bedriftens funksjonærer og arbeidere. Det mulige overskudd vil bli anvendt til dannelsen av et pensjonsfond til hjelp for gamle og syke trengende medlemmer.

Vi er klar over at denne gjenreisningsplan vil møte mange vanskeligheter, men den er gjennomførbar hvis den vinner alminnelig tilslutning. Vi vil gjøre et forsøk. Vis samhold, vis tillit. Lykkes våre bestrebelse har vi reist etterslekten et minne som er vårt beste forsvar for historiens domstol.

PROTEST!

Undertegnede der ikke har vært medlem av NS protesterer mot det nu pågående rettsoppgjør.

Vi finner at rettsoppgjøret etter de nu foreliggende opplysninger hverken har moralsk eller juridisk grunnlag og at det derfor er et grovt brudd på de demokratiske grunnprinsipper, rettssikkerhet og politisk frihet:

W

NAZISME OG LANDSSVIK

Professor, nå høyesterettsdommer, Andenes har i en rekke artikler i «Verdens Gang» for 24.—26. juli 1947 behandlet dette spørsmål og fastslår at det ikke er noen sammenheng mellom disse to begreper, idet han gjør gjeldende at landssvik har intet med nazisme å gjøre — snarere tvert i mot. Han påviser at nasjonalsosialismen etter sin idé trekker i motsatt retning, idet nasjonalfølelsen og fedrelandskjerligheten er grunntrekk i ideologien — for såvidt er jeg helt enig med forfatteren, men når han hevder at nasjonalsosialismen i Tysk-

land i sitt vesen innebar momenter av brutalitet og grusomhet som kom til uttrykk i konsenteasjonsleirer, gisselskyting, massedeportasjoner og gassovner — en mentalitet som har fått sitt uttrykk i fellesbetegnelsen nazisme — så er denne oppfatning feilaktig og må sees som et ledd i det politiske renkespill etter krigen.

Nazismen har nemlig mistet sin opprinnelige betydning som betegnelse for et politisk system og blitt et sammenfattende uttrykk for de umenneskelige grusomheter som krigspsykosen manet frem som midler i kampen mot fienden.

Hverken nasjonalsosialismen i Tyskland eller Nasjonal Samling i Norge har ideologisk sett noe med nazismen å gjøre.

NASJONAL SAMLINGS

ideer ble satt i system allerede i 1918, men først utformet som politisk program i 1933 — som en appell til alle fedrelandssinnede menn om å samle seg om en felles linje til kamp mot de samfundsopløsende tendenser som truet med å gå over i revolusjonerende former og til dannelsen av et nytt samfund uten klassemotsetninger og partier bygget på yrkeslivets grunn og med næringsorganisasjoner som ledd i regjeringmakten, altså som programmet uttrykker det: «Et faglig folkestyre» — for så vidt står NS i en skarp motsetning til det et-partistyre som hersker i Russland og som senere ble innført i Tyskland og Italia.

NS's grunntrekk var fedrelandskjærlighet, solidaritet og ansvarsfølelse, hvilket kom til uttrykk i slagordet «Fellesnytte foran egennytte». Religion og moral skulle vernes bl. a. ved øket religionsundervisning i folkeskolen og en aktiv motarbeidelse av de moraloppløsende tendenser, opphevelse av mødrehygienekontorene og motarbeidelse av utglidninger i klædrakt og livsvaner.

Det er intet i NS's ideologi som bekrefter den antakelse at den innebar i sitt vesen (system) tendenser til brutalitet og grusomhet eller moderne uttrykt — nazisme.

DEN TYSKE NASJONALSOSIALISME

således som den er kommet til uttrykk i det opprinnelige program av 1920 som endelig ble fastsatt i 1926 kan prinsipielt karakteriseres i disse ord: Fedreland, patriotisme, religion, moral — alt sammen sosiale dyder som også demokratiet kjenner seg til.

I følge programmet skulle det være fri religionsutøvelse som ikke truer staten eller støter an mot germansk moralfølelse. Partiet selv representerte en positiv kristendom uten å bekjenne seg til en bestemt konfesjon. Enn videre lovmessig kamp mot en kunst- og litteraturretning som øver ødeleggende innflytelse på moralen.

Materialismen skulle bekjempes etter prinsippet: «Fellesnytte går foran egennytte.» Personlige dyder som tapperhet, troskap, pliktfølelse og kameratskap skulle fremelskes og bli vordende karaktertrekk hos den tyske ungdom. Der finnes ikke den ringeste antydning til brutalitet eller grusomhet i nasjonalsosialismens ideologi. Man leter altså forgjeves i programmet for å finne tendenser til nazismens utskielser.

Disse tendenser som først kom til syne under de voldsomme politiske rivninger om makten og senere i utvidet målestokk under krigen — da det i sær mot jødene ble anvendt den gammeltestamentlige metode. Fullstendig ødeleggelse av fienden var helt fremmed for den nasjonalsosialistiske ideologi. Denne utvikling ligger fjernt fra det virkelige program og skyldes en krigspsykose som på ingen måte har smittet norsk Nasjonal Samling, hvorfor det er helt utilbørlig å karakterisere medlemmer av NS som nazister i moderne forstand og derved forsøke å gjøre NS medansvarlig i nazismens krigsforbrytelser.

Under den politiske propaganda etter frigjøringen har en ikke unsett seg for å kaste skylden for tyskernes nazisme under okkupasjonen over på NS, som etter evne men ikke alltid med hell, har søkt å motarbeide disse umenneskelige grusomheter.

Som en vil forstå er det i høyeste grad misvisende når en vil hevde at nasjonalsosialismen er identisk med nazisme, dvs. med den umenneskelige brutalitet og råskap som under krigen ble lagt for dagen i alle krigsherjede land, men som særlig kom til uttrykk i den tyske krigsførsel — disse utslag av nazisme er ikke følger av den nasjonalsosialistiske ideologi. Det er en forfalskning hvis en vil hevde en motsatt oppfatning. Det er, for å ta et nærliggende eksempel, som om en vil karakterisere kristendommen etter de metoder som reformatorene betjente seg av for å utrydde hedenskapet. Kristendommen ble som kjent påtvunget befolkningen i de fleste land med ild og sverd, under grusomheter som ikke lar noe tilbake for nazismens egne metoder. Men hvis en ville si at den mentalitet som be-

hersket reformatorene var et uttrykk for kristendommens ideologi — ville det være en karakteristikk som ingen ville vedkjenne seg. Disse prusenheter utsprang ikke av kristendommens vesen, men det er skjenselsgjerninger som er utført i kristendommens navn.

Eller vi kan bare se på demokratiet i praksis i vårt eget land — hvorledes hjemmefronten benyttet seg av de samme nazimetoder, terror, tortur, vilkårlig fengsling og likvidasjon.

Det norske demokrati etter frigjøringen kom til syne på en måte som synes beslektet med nazismen i Tyskland under kampene om maktovertakelsen, og som karakteriseres av Chr. A. R. Christensen i hans fortrinnelige verk: «Verden i går og i dag» side 151 således: «For å terrorisere motstanderen ble en rekke fremtredende menn dømt til livsvarige straffer og enkelte til døden ofte for gjerninger som ikke var straffbare etter lover som gjalt den gang de ble foretatt, uten rettergang ble de sperret inne på ubestemt tid, mange ble skutt under arrestasjonen eller ble skutt «under fluktforsøk». Alle som kom i konsentrasjonsleirer ble satt til tvangsarbeide, hvor en forsøkte å bibringe dem den rette politiske overbevisning».

Er det ikke omtrent nøyaktig slik det norske demokrati har behandlet medlemmer av NS etter frigjøringen, men ingen vil vel påstå at disse nazistiske metoder er karakteristiske for det norske demokrati. Altså nasjonalsosialisme og nazisme i den forstand som en oppfatter nazismen i dag, er helt forskjellige begreper og dog er disse begreper blitt forvekslet for å bakvaske Nasjonal Samling, men denne kritikk kan med langt større berettigelse rettes mot det norske demokrati som både i lovgivning, rettspraksis og fengselsvesen har vist tydelige nazistiske tendenser.

Ser en på nasjonalsosialismens praktiske utforming straks etter maktovertakelsen, er det notorisk at den medførte en åndelig og moralsk gjenreisning som materielt manifesterte seg i et nytt og livskraftig Tyskland som atter inntok sin plass blant Europas frie nasjoner. Hvorledes vil en forklare disse resultater annerledes enn som en frukt av de nasjonalsosialistiske ideer som gjennomsyret praktisk talt hele det tyske folk.

Det synes klart at hvis nasjonalsosialismens ideologi kunne gjennomtrengte en av verdens mest opplyste nasjoner og gjenreise folket åndelig og materielt, kan en ikke avfeie denne

ideologi ved å henvise til nazismens utskjelset under krigen. Kjennsgjerningene taler for seg selv. Da nazismen ble etablert kom til makten, ble ro og orden gjenopprettet, straff og disiplin behersket pány (som under krigen hadde alle manndsklasser, og Tyskland, som krigen hadde mistet, kom atter i full blomstring. Nasjonalsosialismen hadde vært en kraft, og Hitler ble med rette betraktet som sitt lands største gjerning, hva ettertiden ganske sikkert vil bekrefte. At nazismen ble gjenreisningsverk etter kort tids forlöp ble lagt i gjen skyldes ikke den nasjonalsosialistiske ideologi, men Hitlers personlige angjerrighet og maktbrynde, som forledet ham til handlinger som i en viss forstand var forræderi — det er imidlertid som han selv sterkt betonet som sitt livsverk.

FASCISMEN I ITALIA

kan også til å begynne med oppvise en strålende framgang i de første år av dens levetid. Fascismen reddet Italia fra virvel og kaos og innførte en mønstergyldig orden. Den gjenvann på få år sin tidligere maktstilling og ble den sterkeste europeiske stormakt av høyere rang. Mussolini gjorde seg fortjent, opphjalp landets næringsveier ved innførelse av et korporativt system og blåste nytt liv i en forarmet og utvortes mager etter at demokratiet i Italia hadde vist sin utilfreds og hjelpeløshet.

Under mitt opphold i Italia i 1925 talte jeg med Norges daværende minister som bekreftet Italias blomstrende framgang som en frukt av fascismens sosiale politikk. Men som det gikk Hitler således også Mussolini. Når en ikke nøyer seg med det «muliges kunst» for og gjenreise sin nasjon, men i overmot innlater seg på uberegnelige eventyr (Etiopia og verdenskrigen), skyldes ulykken ikke det politiske system, men herskerens utøylede maktbegjer eller andre uberegnelige krefter i nasjonens skjebnespill.

DEN SPANSKE FASCISME

begynte som en opprørsbevegelse mot landets lovlige styre, men forsvarlig fordi den kommunistiske regjering la landet øde, forfulgte kristendommen, brente kirker og klostre, drept

prester og munkes og skjendet nonnene, et forbrytersk hærverk som søker sin like i opprørende grusomhet.

Hele verden ble rystet over disse skjendselsgjerninger i Spania som ble utført i demokratiets navn. Men da disse plyndringer og utskeielser truet med å legge landet i grus, reiste Franco opprørsfanen og kaldte folket til kamp mot barbariet, og det lyktes ham etter en blodig borgerkrig å bringe ro og orden til veie. Respekten for religion og moral ble gjenopprettet, idet han grep statens tøyler med fast hånd.

Franco hersker idag over et lykkelig Spania som er fri for de økonomiske og politiske bekymringer som trykker de fleste av Europas øvrige land.

Enkelte spredte kommunistiske opprørsbevegelser har han dog måttet slå ned med hård hånd. Der er religionsfrihet, politisk frihet og rettssikkerhet for alle lovlydige borgere.

Den storm av ondsinnede bakvaskelser som er reist mot det fascistiske Spania er allerede stilnet av og alle som kjenner de spanske forhold i dag, må innrømme at Francos styre har fastere tak i den spanske befolkning enn noensinde, hvilket viser at fascismen i seg selv er levedyktig og reformvennlig, og at den ikke kan rokkes selv om hele verden forsøker å vanskeliggjøre fascismens økonomiske og politiske maktstilling blant Europas nasjoner.

Altså fascismen som sådan fører ikke til nasjonens undergang så lenge ledelsen fører en politikk som er forenlig med fascismens ideologi.

NASJONAL SAMLING I FRANKRIKE

under general de Gaulle er under oppseiling. Idet store deler av det franske folk med begeistring slutter opp om den folkekjære general, som under krigen var fører for den franske motstandsbevegelse. Generalen hevder stort sett det samme program som NS.

En nasjonal samling og avskaffelse av alle politiske partier, statsautoritet og front mot kommunismen. På det næringspolitiske område det korporative system med gjennomført planøkonomi.

Det frihetselskende franske folk ser under de vanskelige forhold i dag opp til ham som sin verdende redningsmann.

En kan etter dette slå fast at NS, den tyske nasjonalsosi-

endte innsamling skal gjennomgås på grunn medlemmer innen komme med bemerkninger som underskrives av Regnskapet vil sende og sekretariatet tar skapets godkjenning.

Skal vårt arbeide medlem innenfor sitt arbeide. Alt avhenger av i bevisstheten om at det